

DEĞİŞEN DEĞERLER, EKONOMİK KALKINMA VE SİYASİ DEĞİŞİM¹

Ronald F. Inglehart²
Çev. Abdullah Koçak³

GİRİŞ

Modernleşme teorisi uzun zamandan beri iki temel okula ayrılmıştır: Birincisi Marksist modernleşme teorisidir. Bu teori ekonominin, politikanın ve kültürün birbiriyle son derece yakın olarak bağlantılı olduğunu savunur. Çünkü, ekonomik kalkınma toplumun siyasi ve kültürel özelliklerini belirlemektedir. İkinci okul ise Weberci modernleşme teorisidir. Bu teoriye göre de, kültür ekonomik ve siyasi yaşamı şekillendirmektedir. Bu iki teori arasında çok uzun zamandır süre giden tartışmaya rağmen, her ikisi de şu temel nokta üzerinde uzlaşırlar: Sosyo-ekonomik değişme tutarlı ve göreceli olarak tahmin edilebilir bir örüntü takip eder. Ayrıca her iki teori de anahtar konumundaki sosyal, politik ve ekonomik özelliklerin birbiriyle tesadüfen ilişkili olmadığını vurgular; bu özellikler birbiriyle son derece yakından ilgilidir, böylece bir özellik hakkında elimizde olan herhangi bir bilgi sayesinde diğer anahtar konumundaki özellikler hakkında son derece başarılı tahminler yapılabilir.

Öte yandan kültürel görecelilik bakış açısından, bütün kültürlerin aynı şekilde ekonomik kalkınmayı ve demokratikleşmeyi gerçekleştirdiğine inanmamak etnosentrik olabilir. Ve bağımlılık teorisyenleri de herhangi bir toplumun kültürüyle ekonomik kalkınma ve demokrasi arasındaki ilişkiyi daha çok geçersiz bulma eğilimindedirler: özellikle kapitalist toplumlarda ekonomik kalkınma ve demokrasi global kapitalizmle bağlantılı olan dış güçler tarafından belirlenir. Bu görüşler, kültürün, ekonominin ve siyasetin tesadüfen ilişkili olduğunu savunurlar.

Bu makale 43 ülkede dünya nüfusunun %70'ini temsil eden bir örneklemin değerleri ve inançları üzerindeki eşi görülmemiş veriyi analiz etmektedir. Bu veriler, tesadüfen ilişkili olmalarının ötesinde kültürel, ekonomik ve politik değişkenlerin çok yakın bağlantılı olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte makaledeki amacımız bu bağlantının nedenlerinin Marksist ya da Weberci doğrultuda gerçekleştiğini göstermek değildir, araştırmamızda bulduğumuz bağlantı o kadar güçlü ki en azından modernleşme teorilerinden birisi doğrudur.

Araştırma boyunca, pek çok noktasına katılmasak ta, modernleşme teorisinin temel iddiası olan sosyo-ekonomik değişme doğrusaldır nasyonuna güçlü destekler

¹ International Social Science Journal, 145, 1995, 379-403, UNESCO.

² Ronald F. Inglehart Michigan Üniversitesinde Siyaset Bilimi profesörüdür ve aynı üniversitede Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nde program direktörü olarak çalışmaktadır.

³ Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı, Araştırma Görevlisi.

bulduk. Ancak, bunun yanında, toplumların ileri endüstriyel kalkınma düzeyine ulaştıkları zaman büyük değişim doğrultularının gerçekleştiğinin kanıtlarını bulduk. Modernleşme sürecinin izlediği basamaklar, sanayileşmenin izlediği basamaklara benzediğini görürüz. Toplumdaki mesleki uzmanlaşma, bürokrasi, merkezileşme, eğitim seviyesinin artması, inançlar ve değerler yüksek orandaki ekonomik büyümeyle yakından bağlantılıdır. Bununla birlikte gelişmiş sanayi toplumlarında ikinci bir değişme sendromu daha gözükür; bu toplumlarda ekonomik kalkınma daha az merkezidir, ama kültürel ve kurumsal değişimin oluşmasının göstergeleri genel olarak hayat kalitesiyle ve özelde de demokratik siyasi ve sivil kurumlara verilen önemle yakından bağlantılıdır.

Değişimin Zaman İçindeki Çapraz Bölgesel Bulguları: 43 ülke Dünya Değerleri Anketi

Bu makale, dinsel/toplumsal değerlere aykırı görüşlerin yollarını, sınırlarını ele almaktadır: zaman içindeki değişimle ilgili hipotezleri çapraz-bölgesel bulguların ışığında test edeceğiz. Bu işlem geçmişte çok tartışıldı; kendi başına ele alındığında çapraz-bölgesel bulgular değişimin kesin olmayan göstergeleridir. Eğer birisi sosyal değişme hakkında kesin sonuçlar çıkarmayı bekliyorsa, yerine kullanacağı zaman dizili bir data yoktur. Bunu aklımızda tutarak, sosyo-kültürel değişimle ilgili zaman dizili veriyi analiz etmeye çalışmayı başka bir yere bırakıyoruz.

Bununla birlikte elde ettiğimiz yeni çapraz-bölgesel verilerin kültürel değişim örüntülerinin daha iyi anlaşılması için yararlı ek zaman dizili bulgular sağlayacağına inanıyoruz. Bu gibi verilere ihtiyaç vardır, çünkü bu konuya elverişli anket verileri daha çok son bir kaç on yılı kapsamaktadır ve daha çok ileri sanayi toplumlarından elde edilmektedir. 1990-1991 Dünya Değerleri Anketi daha önce hiç olmadığı kadar geniş bir varyasyonu göstermektedir. Bu veri dünyadaki 43 ülkeden elde edilmiş ve dünya nüfusunun yaklaşık % 70'ini temsil etmektedir. Ayrıca oldukça geniş bir alanı da kapsamaktadır: kişi başına düşen yıllık milli geliri 300 dolardan az ülkelere 30. 000 dolardan fazla olan ülkelere kadar ve pazar ekonomisinin hakim olduğu uzun süreli demokrasilerden eski-sosyalist ve otoriter devletlere kadar geniş bir varyasyon araştırmamızda yer almaktadır.

Şayet, 19. yüzyılın başından bugüne kadar geçen bütün zamanları kapsayan anket verilerimiz olsaydı, zaman içinde kültürel ve ekonomik değerlerle siyasi modernleşme arasındaki karşılıklı etkileşimi analiz edebilmemiz mümkün olurdu. Böylece, kültürel ya da ekonomik ya da siyasi değişimin hangisinin önce geldiğini belirleyebilirdik. Ama bu verilere sahip değiliz, elde ettiğimiz çapraz-bölgesel veriler bunun yerine koyabileceğimiz en uygun/yakın veridir. Eski zamanlardaki dünya görüşü

hakkında romanlar ve günlükler değerli bilgiler vermektedir ancak bu bilgiler sistematik nicel bulgular sağlamazlar. Geçmiş 200 yılı kapsayan anket verilerinin yokluğunda zengin ve yoksul toplumların halklarının kökenlerinin karşılaştırılması, bir zamanlar yoksul olan zengin demokrasilerdeki değişimin kitle kökenlerinin nasıl egemen olduğuna yönelik bakış açıları sağlar.

Tersine, bu çapraz-ülkesel karşılaştırma yoksul ülkelerin halklarının değişmesiyle ilgili görünümünün ipuçlarını da sağlamaktadır. Bu değişimleri belirleyici olarak görmüyoruz; ekonomik ve teknolojik değişimler politik, kültürel ve diğer değişkenlerle birbirini etkilemektedir. Bir ülkenin kültürel mirası modernleşmeyi kolaylaştırır ya da geciktirir; ve liderler sosyal değişimi bastırabilir ya da hızlandırabilir. Ama belirteceğimiz gibi şayet kentleşme, sanayileşme, yüksek eğitim v. b. artarak toplumda yayılıyorsa, belirli bir kültürel değerler ve inançlar sendromunu günümüzle bağdaştırabiliriz.

Inkeles ve Smith (1974) bunun doğru olduğunu savunmuşlardır, ama onların sonuçları altı gelişmekte olan ülkenin modern ve pre-modern kesimleri içindeki inanç sistemlerinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır ve toplumlar farklı gelişmişlik düzeylerine göre karşılaştırılmamıştır. Bu analiz, pre-endüstriyel ve endüstriyel toplumların halkları arasındaki dünya görüşlerinin birbirinden tamamen farklı olduğunu göstermektedir. Ve bir adım daha ileri giderek bu 'kıtlık' toplumları ile zengin 'postmodern' toplumlar arasındaki kültürel farklılığı da analiz etmektedirler.

Çapraz Bölgesel Bakış Açısından Modernleşme ve Postmodernleşme

Modernleşme ve postmodernleşme kavramının her ikisi de temelde iki varsayıma dayanmaktadır. Birincisi, farklı kültürel elementler birbirini tutan, tutarlı bir örüntü de bir araya gelmektedirler. Örneğin dine fazla önem veren toplumlar aynı zamanda geniş aile taraftarı mıdır? Eğer her kültür kendi yolunda giderse bu gibi öğeler bağlantılı değildir ve tutarlı zorlama örüntüleri bulunmaz. İkincisi ise toplumda birbirini tutan kültürel örüntüler (yapılar) vardır ve bu örüntüler ekonomik ve teknolojik gelişmeyle bağlantılıdır. Bir örnek vermek gerekirse, Batı toplumlarının tarihinde sanayileşme sekülerizasyonla aynı zamanda olagelmıştır. Ama, görebileceğimiz gibi, İslam toplumlarından bir kısmı sanayileşme süreciyle olmasa da hızla zenginleşmiş fakat herhangi bir sekülerleşme belirtisi göstermemiştir. Modernleşmenin (yalnızca geniş petrol yataklarına sahip olma değil) sekülerleşme ile bağlantılı olma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştuk. Ayrıca ekonomik modernleşmeyle kültürel modernleşmenin tutarlı sendromlarla bir arada bulunduğunu da belirtmiştik.

Bu iki postülanın bir araya gelmesi bazı örüntülerin gözükmesinin diğerlerine göre daha fazla olası olduğunu ima eder -ve bu nedenle kalkınma bir dereceye kadar tahmin edilebilir. Ekonomik kalkınma, az gelişmiş toplumlardakilerden farklı olarak tutarlı kültürel örüntülerle bağlantılı mıdır? Eğer öyleyse (hangisinin hangisine neden olduğuna bakmaksızın) çapraz-ülkesel anketler, ekonomik olarak kalkınmış toplumlarda

bulunan bir yönlendirme sendromu ile, az gelişmiş toplumlarda bulunan diğer sendromun konfigürasyonunu net bir şekilde açığa çıkarması gerekir. Eğer bu türlü bir örüntü varsa, bulgular modernleşme teorisini destekler. Hatta daha önemlisi bu bulgular sosyo-politik değişimin tahmin edilebilirliğin bir ögesi olduğunu ima eder.

Bu makalede birbirini tutan kültürel örüntülerin olup olmadığını, ve bunların ekonomik kalkınma düzeyiyle ilişkisi olup olmadığı incelenmektedir. Bunu yaparken de 43 ülkeden temsili olarak seçilen örneklemin anahtar değerleri ve inançlarının ölçüldüğü 1990-1991 Dünya Değerleri Anketini analiz edeceğiz. Bu anket, ekonomik kalkınma kitle değerlerinde ve inanç sisteminde belirli değişikliklere yol açar, hipotezini test etmek amacıyla dizayn edilmiştir. Bu kültürün *bütün* öğelerinin değişeceği anlamına gelme: gelecekte Çinlilerin çubukla yemek yemeyi bırakmalarını ya da Brezilyalıların polka dansı öğrenmelerini beklemenin herhangi bir nedeni yoktur. Ama, belirli kültürel ve siyasi değişimler, kentleşme, sanayileşme, ekonomik kalkınma, mesleki uzmanlaşma ve eğitim seviyesinin yükselmesi gibi modernleşmenin temel sendromunun dinamikleriyle mantıksal olarak bağlantılı olduğu gözükmektedir.

Değişim hiçbir sistemde doğrusal değildir. Bu analitik olarak ta uygun değildir, çünkü eğer ekonomik-kültürel-siyasi değişim süreci tek bir doğrusal yönelimde olsaydı dünya toplumlarının çapraz-bölgeleri, basit bir kültürel değişim süreci gösterirlerdi. Benzetecek olursak, yeryüzünün çapraz-bölgeleri bazen düzenli bir şekilde sıralanmış jeolojik katmanlar gösterirler. En eskiden oluşmuş kaya parçası en altta yer alırken yeni oluşanlar bunların üzerinde yer alırlar. Ama gerçek bu kadar basit değildir: sosyal değişim bir geribesleme (feedback) üretir, bu geribesleme de nihayette değişimin yönünü değiştirebilir.

Dünya kültürlerinin çapraz-bölgesel Dünya Değerleri Anketinin aynasında bize pek çok küçük değişimin yanında iki temel değişim dalgası gözükmiştir. Bunları karşılıklı olarak modern kayma ve postmodern kayma olarak adlandıracağız.

Modernleşme üzerine yazılmış literatürü taradığımızda moderniteye geçişteki değişimler üzerinde oldukça yoğun şekilde durulduğunu görürüz. Buna göre değişimin geniş göstergeleri, modern ekonomik değişimle yakından bağlantılıdır. Bu değişimler, kentleşmeyi, sanayileşmeyi, mesleki uzmanlaşmayı, kitlesel eğitimi, kitle iletişim araçlarının gelişmesini, sekülerleşmeyi, yatırımcılığın artmasını, bürokrasiyi ve modern devletin doğuşunu içermektedir. Literatürde bu değişim göstergelerinin arkasındaki itici gücün ne olduğu hakkında tartışmalar olmasına rağmen, bu değişimlerin teknolojik, ekonomik, kültürel ve siyasi bileşenlerinden oluştuğu yönünde geniş bir görüş birliği vardır. Bize göre bu değişimler insan vücudunun iskelet sisteminde, kas sisteminde, boşaltım sisteminde ve solunum sisteminde olduğu gibi karşılıklı olarak birbirlerini desteklerler: bunların hangisinin önemli olduğunu belirlemeye çalışmak anlamsızdır.

Din ve Ekonomik Büyüme

Burada Weber'in ekonomik kalkınmada Protestan ahlakının rolüyle ilgili tezinin değiştirilmiş bir yorumunu ileri sürüyoruz. Weber Protestanizmin yükselişini Avrupa'nın modernleşmesinde en önemli olaylardan biri olarak görmekte haklıydı. Ama bu yalnızca Protestanizme özgü bir faktör değildir - Weber'in Protestanizme atfettiği her şey Yahudiliğe de atfedilebilir (Sombart, 1913). Avrupa Yahudiliği büyük oranda kentli ve bazı açılardan da modern görünüşlüydü; ama Avrupa'ya dönüştürmemiştir, çünkü Yahudilik Avrupa'da marjinal bir pozisyona sahipti. Protestanizmin en önemli etkisi, pek çok sanayi öncesi toplumlarda geçerli olan başarıyı engelleyen dinsel normlar setinin yerine ekonomik başarıya yol açan normları koymasındır.

Çünkü, sanayi öncesi toplumlar ekonomik büyüme geçirmemiştir, bu toplumlarda yukarı hareketlilik ancak başka birinin katkılarıyla mümkündür. Bütün sanayi öncesi toplumlarda, sosyal statü başarılandan çok kalıtsaldır ve kültür insanlara değerlerinin sosyal pozisyonlarını bu hayatta uysal bir şekilde kabul etmeyi ve dünya nimetlerinden yoksun olmanın sonraki hayatta ödüllendirileceğini empoze eder. Sosyal hareketliliğe yönelik istekler sert bir şekilde bastırılmıştır. Pek çok değer sistemi sosyal dayanışmayı devam ettirir ve ekonomik birikimi bir çok şekilde engeller.

Weber için modernitenin yükselmesindeki temel öge, geleneksel dinsel otoriteden, seküler-rasyonel-legal otoriteye doğru olan harekettir. Bu hareketle, atfedilmiş statüden, başarılı statüye doğru bir geçiş vardır ve güç toplumdaki devlete geçmiştir. Geleneksel değer sistemi modern ekonomik kalkınmanın olabilmesi için kırılmak zorundaydı. Hızlı bir ekonomik büyüme gösteren toplumlarda, sosyal hareketlilik bir erdem olarak kabul edilir. Fakat avcı - toplayıcı ya da tarım toplumlarında üretimin temel aracı niteliğinde olan toprak sabittir ve sosyal hareketlilik ancak bir birey ya da grubun toprağının başkaları tarafından ele geçirilmesi sonucunda gerçekleşir. Sosyal barışı sağlamak için bütün geleneksel kültürler dikey sosyal hareketliliği ve zenginliğin birikimini ahlaki olarak yasaklamıştır. Geleneksel kültürler, kurulu sosyal düzeni meşrulaştıran açıklamalarla toplumu bir arada tutarlar. Bu sosyal düzende sosyal statü kalıtsaldır. Ayrıca bu kültürler paylaşım normlarını, hayırseverliği ve geçim ekonomisinin yıpratıcılığını azaltmaya yardımcı olan diğer sorumlulukları da insanların kafalarına aşılarlar.

Konfüçyan sistem bir parça bunun dışındadır. Bütün geleneksel sistemler gibi, Konfüçyan sistem de birinin hayattaki durumundan memnun olmayı insanlara aşılmasına rağmen bireysel başarıya dayanan ve dar Konfüçyan sınav sistemi kanallarında kontrol edilen bazı sosyal hareketliliklere izin vermektedir.

Bununla birlikte bütün olarak, tarım toplumunun (Çin dahil) geleneksel değer sistemleri, değişmeyen toplumlarda kalıcı bir denge sağlamak için adapte edilmiştir. Buna göre, bu değerler genel olarak sosyal değişimi ve özel olarak ta birikimci yatırım motivasyonunu engeller. Ekonomik birikim onursuz bir aç gözlülük olarak karakterize

edilir. Sanayileşme atılımı için gereken ekonomik birikimin oluşması için, bu kültürel çekingenliğin kırılması zorunluydu.

Batı toplumlarında, Protestan reformlarının, ortaçağ Hristiyanlık dünya görüşünün kırılmasında büyük yardımları olmuştur. Tabii ki bunu kendi başına yapmamıştır. Bilimsel buluşların ortaya çıkması bu dünya görüşünün yıkılmasını başlatmıştır. Ama Weber'in Protestanizmin rolüne yaptığı vurgu, gerçeğin önemli bir kısmını tuttuğu gözükmektedir. Reformdan önce, Güney Avrupa ekonomik olarak Kuzey Avrupa'dan çok daha gelişmiş durumdaydı. reformlardan sonraki üç yüzyıl boyunca, kapitalizm özellikle Avrupa'nın Protestan bölgeleri arasında ve Katolik ülkelerin Protestan azınlıkları arasında ortaya çıkmıştır. Bu kültürel bağlam içinde artık ekonomik birikim hor görülüyordu. Hatta tersine ekonomik birikim oldukça kabul gördüyordu çünkü ekonomik birikim ilahi desteğin kanıtı olarak ele alınıyordu: Tanrı kimi seçerse o zengin olur.

Protestan Avrupa olağandışı bir ekonomik dinamizm göstermiştir ve dinamizm Katolik Avrupa'nın çok çok önündeydi. Ticaret yapısının kayması, Güney Avrupa'da yiyecek üretiminin düşmesi de bu kaymaya katkıda bulunmuştur, ama bulgular kültürel faktörlerin oldukça önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sanayi devriminin ilk 150 yılı boyunca endüstriyel gelişme tamamen Avrupa'nın Protestan bölgelerinde ve Yeni Dünyanın Protestan bölümünde gerçekleşmiştir. Bu durum ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısında değişmeye başlamıştır. Bu bölgeler Protestan ahlak tarafından etkilendiği zaman ekonomik büyümeye önem vermeye başlamışlardır. Aynı zamanlarda Katolik Avrupa'da ve Doğu Asya'da bir yatırımcı görünüş ortaya çıkmıştır. Bu ülkeler şimdi Protestan Avrupa'dan daha yüksek ekonomik büyüme oranı göstermektedir. Protestan ahlakı kavramı eğer onu yalnızca Protestan ülkelerde görülen bir şey olarak ele alırsak modası geçmiş bir kavramdır. Ama Weber'in daha genel kavramı olan kültürün ekonomik büyümeyi etkilemesi hala önemli bir anlayıştır.

Modernleşme: Dinsel Otoriteden Devlet Otoritesine Kayma

Modernleşmeyle ilişkili eğilimlerden en önemlisinden birisi sekülerleşmedir. Bu durum geçerliliğini, bütün dünyada hızla büyüyen fundamentalist akımların olduğunun söylenmesine rağmen, hala korumaktadır. Dünyadaki fundamentalist olguya baktığımızda, onun birbirinden tamamen farklı iki ögeyi yansıttığını görüyoruz.

1. Gelişmiş sanayi toplumlarında (ABD, Batı Avrupa ve Doğu Asya gibi) dinin geleneksel biçimleri çok keskin bir düşüş göstermektedir. Son 40 yıldır kiliseye devam edenlerin sayıları azalmakta ve insanların özellikle boşanma, kürtaj, intihar, yalnız yaşama ve homoseksüellik gibi konulardaki geleneksel normlara olan bağlılıkta bir düşüş gözlemlenmektedir. Yeniden güçlenen fundamentalist hareket gerçekten dramatik bir olgudur: kürtaj merkezlerini bombalama, 'gay'leri dövme gibi bazı olaylar, kitle iletişim araçlarında geniş ölçüde yer almaktadır, bu da fundamentalist hareketin hızla büyüdüğü algısını güçlendirmektedir. Gerçekte böyle değildir. Hatta, kesinlikle

fundamentalistler pek çok temel değerini hızla eridiğini algılamaktadırlar ve bugüne kadar görülmemiş hareketleri teşvik etmektedirler. Ama bu nüfusun az bir bölümündeki eylemleri yansıtmaktadır, kesinlikle geleceğin dalgası değildir.

2. Öte yandan İslamcı Fundamentalizm hızla büyüyen kitlesel bir yapı göstermektedir. Ama bunların en güçlü olanları modernleşmemiş toplumlarda görülmektedir. Bu ülkelerin bazıları, Libya ve İran gibi, zengin olmalarına rağmen, bu zenginliklerini sanayileşmeyle ya da modernleşmeyle kazanmamışlardır. Tanrının bir lütfu olarak topraklarındaki petrol yataklarından dolayı zengin olmuşlardır. Elbette ki bütün toplumların modernleşeceğini söylemiyorum, ve kesinlikle bazı toplumlar modernleşemeyecektir. Modernleşemeyen bazı toplumlar yine de, büyük petrol rezervlerine sahip olmayla zengin olmuştur. Bu ülkeler sanayileşmiş toplumlara petrol satabiliyor ve elitlerine modernleşmenin getirdiği teknolojik yenilikleri satın almasına olanak sağlıyorlar. Toplumların zenginliğinde geniş petrol yataklarına sahip olmak alternatif bir yol olarak gözükmemektedir. Elbette ki, sanayileşmenin ana yörüngesinden uzak, mesleki uzmanlaşmanın olmadığı, yüksek eğitimden geçmeden oluşan bir zenginliktir bu. Ancak yine bu zenginlik kesinlikle modernleşme değildir. Çünkü modernleşme daha önce de belirttiğimiz gibi ekonomik ve kültürel değişimin temel göstergelerini içerir, büyük para rezervlerine sahip olmayı içermez.

Bu zenginliğin var olması önemsiz değildir: petrol zengini fundamentalist rejimler, elitleri için modern tıbbi tedaviler, otomobiller ve modern silahlar gibi modernliğin teçhizatlarını satın alabilirler. Satın alamazlarsa askeri olarak zayıf duruma düşerler.

Modernleşme, yalnızca (genellikle dinsel normlara dayanan) atfedilen statüye ve paylaşmaya önem veren kültürel geleneklerden, başarıya ve birikime dayanan pozitif değerlere doğru bir kaymayı değil, çok daha fazla şeyleri kapsar. Weber'e göre modernleşmenin anahtarı, dinsel yönelimli dünya görüşünden, devlet yönelimli dünya görüşüne geçmektir. Weber'e göre modernleşmenin 2 tane temel bileşeni vardır. Bunlar sekülerleşme ve bürokratikleşmedir. Weber sekülerleşmenin bilişsel kökenleri üzerinde durmuştur, öncelikle bilimsel anlayış artmıştır ve sekülerleşmeyle birlikte dinsel inanç, kutsal - mistik öğelerin yerini almıştır. Öte yandan Weber bürokratikleşme ile de, toplumdaki rasyonel organizasyonların artması ve bu organizasyonların da verimliliği artırıcı belirgin amaçlara yönelmeye dayanan kurallara göre dizayn edildiği üzerinde durmuştur.

Modernleşmenin yoluna döşenen anahtar öge, atfedilen geleneksel otoriteyi destekleyen sistemle geçim ekonomisiyle bağlantılı inanç sistemindeki erozyondur. Bu sistemin yerine başarıya dayanan, rasyonel ve bilimselliğe dayanan bir inanç sistemi konmuştur, bu da devlet otoritesiyle, merkezi bürokratik devletle ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesiyle desteklenmiştir. Kültürel modernleşme geleneksel (çoğunlukla dinsel) otoriteden rasyonel-legal otoriteye kayma idi.

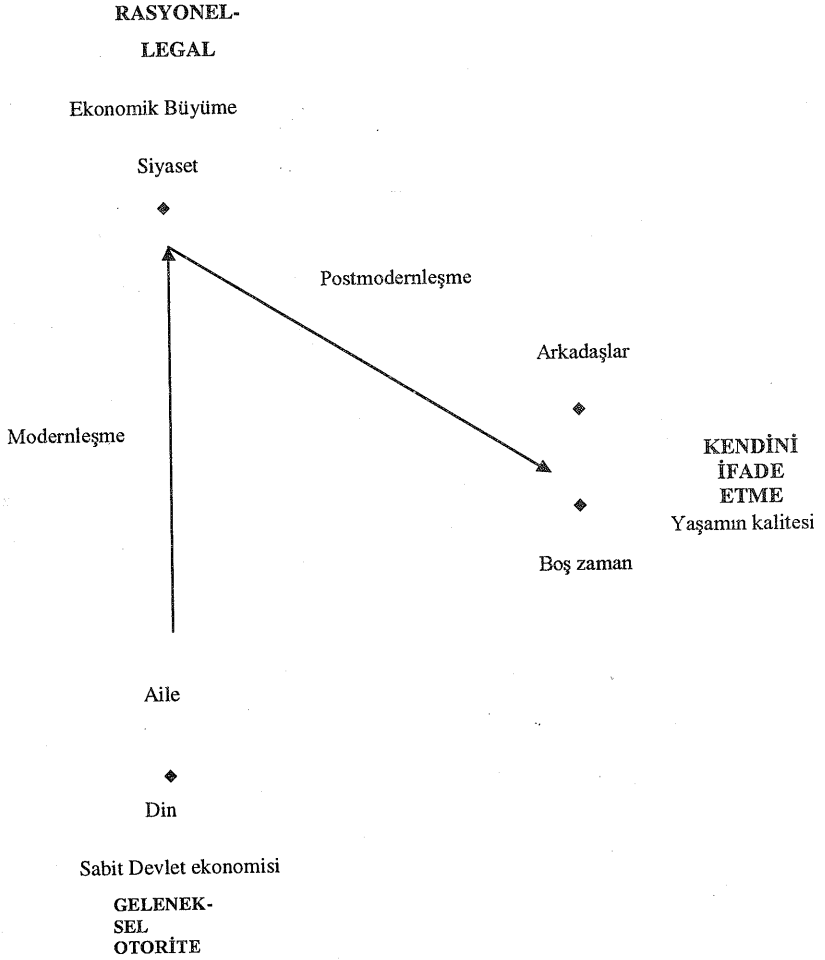
Bununla birlikte olagelen, prestijin ve sosyoekonomik işlevlerin kayması geleneksel toplumun anahtar kurumlarından (aile ve kilise) devlete doğru olmuştur. Ayrıca küçük aile işletmeciliğinden, devlet kontrolünde hatta sahipliğindeki toplu üretimlere doğru bir kayma olmuştur. Genel olarak bu bir prestij ve gücün toplumdan devlete kaymasıydı.

Tarihin modernleşme evreleri boyunca Marksistlerin ve Marksist olmayanların, sosyal evrimin yönünün bireyin sömürülmesinin artmasından süperinsan gücüne sahip Leviathan devlete doğru olacağı konusunda benzeştikleri gözükmekteydi. Devlet, seküler bir dünyada Tanrının yerini alan, her şeyi yapabilecek güçte, yardımsever bir varlık olacaktı. Ve on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın çoğunda baskın olan eğilim -o zamanlar *geleceğin dalgası* olarak adlandırılıyordu- toplumsal otoriteden devlet otoritesine kayma yönündeydi. Hatta Schumpeter (1947) gibi Marksist olmayan düşünürler bile, sosyalizmin zaferinin kaçınılmaz olduğunu gönülsüzce kabul ediyordu. Ve çok yakın zamanlara kadar Lindblom'un (1977) düşündüğü gibi bazı anadamar figürler sosyalizmin kapitalizm üzerine zafer kazanıp kazanamayacağını ya da kapitalizmin sosyalizmle birlikte sürüp sürmeyeceğini tartışıyordu.

Postmodern Kayma

Modernleşme sürecinin sonunda modernleşme kuramcılarının beklediği pek çok şey gerçekleşmedi. Örneğin, sosyalist Leviathan devlet modernleşme sürecinin mantıksal sonucu oldu ama bu geleceğin dalgası haline dönüştürülemedi. Hatta, bürokratik devletin genişlemesi sonucunda doğal limitlerine (sınırlarına) yaklaştı ve değişim yeni bir yöneline doğru hareket etmeye başladı. Sanayi devriminden 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar sanayi toplumu modernleşme sürecini izlemiştir. Bu süreç siyasi ve kültürel sistemleri, meşruiyetlerini dinsel inanç sisteminden alan geleneksel rejimden, meşruiyetini resmi devletten alan rasyonel rejime dönüştürür. Bu otoritenin aile ve dinsel kurumlardan siyasi kurumlara olan bir transferiydi. Şekil 1'de bu durum görülebilmektedir.

Şekil1. Modernleşmeden Postmodernleşmeye Kayma: Yaşamın anahtar görüşlerine yönelik değişen vurgular

Son 25 yılda ise değişimin yönünde büyük bir değişim gerçekleşmiştir. Bunu postmodern kayma olarak adlandırıyoruz. Bunun kökenleri ilk önce Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da sonrada artarak Doğu Asya'da ve Güneydoğu Asya'da oluşan ekonomik mucizeye dayanmaktadır. Modern refah devletinin güvencesiyle birlikte yüksek düzeyde bir ekonomik güvence üretilmiştir. Gelişmiş sanayi toplumlarında ekonomik ve siyasi sistemler üzerinde büyük etkisi olan kültürel geribeslemeler (feedbacks) artmıştır. Böylece otorite, hem dinsel olandan hem de devletten uzaklaştırılarak arkadaşlık ve boş zaman gibi bireysel ilgilere hızla artan bir odaklaşmayla birlikte bireye geçmiştir. Postmodern kayma modernleşme sürecinden beş önemli noktada farklıdır.

1. Kıtık değerlerinden postmodern ya da güvenlik değerlerine kayma

Postmodern kaymanın nedensel kökenleri, kıtık değerleri koşulları altında doğan değer sistemlerinin sürekli bir şekilde etkisini yitirmesi ve bu toplumların halklarının geniş bir kesimi arasında güvenlik değerlerinin yayılmasına dayanmaktadır. Gelişmiş sanayi toplumlarında insanların pek çoğu yaşamını sürdürmeyi garanti altına almıştır.

Sanayi toplumu kıtlığın bireysel başarı ve ekonomik büyüme ile hafifletilebileceği inancını geliştirmesine rağmen hem geleneksel hem de modern toplum kesinlikle kıtık değerleri tarafından şekillenmiştir. Tarih boyunca kıtık zaman zaman egemen olmuştur. Bu ekolojik bir prensibi takip etmiştir; nüfus elverişli yiyecek miktarına göre artar ve şiddetli açlık, hastalık ve savaşla kontrol edilir. Sonuç kronik kıtlıktır ve şiddetli açlık olasılığı pek çok insanın yaşam stratejilerini şekillendirir.

Ölümcül açlık, üretimin nüfusun artış oranından çok daha hızlı arttığı pek çok insanın yaşadığı yüksek-teknoloji toplumlarında söz konusu değildir. Bu toplumlar, bugüne kadar görülmemiş yüksek yaşam beklentilerine ve yüksek düzeyde öznel refaha ulaşmışlardır. Bu gerçeğin sonuçlarından biri, ileri sanayi toplumları boyunca postmateryalist değerlerin yükselmesidir. Fakat bu çok daha geniş kültürel kaymanın yalnızca bileşenlerinden biridir. Inglehart (1990) geniş kapsamlı ilişkili yönelimlerin de değişim geçirdiğini hipoteze etmiştir. Aşağıda belirtilen bulgular bu iddiayı desteklemektedir: postmateryalist değerlerin doğuşu ve yayılması yalnızca buzdağının görünümünün tarafıdır -postmodernleşme olarak adlandırdığımız çok daha geniş kültürel değişim sendromunun bileşenlerinden biridir yalnızca.

Bu yeni değer sistemi içinde sanayi toplumunun doğuşunda önemli rol oynayan değerler -ekonomik başarı, ekonomik büyüme, ekonomik rasyonellik- yavaş yavaş önemini yitirmiştir. Toplumsal düzeyde ise sanayileşmenin ilk evrelerindeki önceliklerden radikal bir kayma söz konusudur -ekonomik büyümenin çevreyi sömürdüğüne ve kirlettiğine yönelik anlayışa önem verme eğilimi artmıştır. Bireysel düzeyde ekonomik kazançların maksimize edilmesi en yükseklerden geriye doğru düşmüştür. Kendini ifade etme ve anlamlı bir iş için istek nüfusun büyük bir kesiminde

önemini arttırmıştır. Çalışma için geçerli olan motivasyonlar, gelirini maksimize etmeden çalışma deneyiminin kalitesine önem vermeye doğru değişmektedir.

Modernleşme dönemi boyunca, sanayi toplumunun başından sonuna kadar ekonomik büyümenin tek iyi şey olmadığına yönelik bir uzlaşma vardı. Marksistler ve kapitalistler üretim araçlarının nasıl dağıtılacağı konusunda farklı düşüncelerine rağmen her ikisi de ekonomik büyümenin iyi bir şey olduğuna yönelik söylenmeyen bir uzlaşma içindeydiler. Bu uzlaşma konuşulmuyordu çünkü her ikisi de bunu kendi bulgusu olarak görmekteydi. Ekonomik büyüme ve bilimsel buluşlar ilerlemeyi meydana getirir ve bunlar tanım olarak iyi şeylerdir.

Soğuk savaş süresince benzer bir düşünce doğu ya da batının hangisinin daha iyi bir toplum olduğunun sorgulanmasında paylaşılmıştı, buna da hangisinin en büyük ekonomik büyümeyi gerçekleştirdiğine göre karar veriliyordu. Ve soğuk savaşın ilk 30 yılında Doğu bloğu gösterdiği yüksek büyüme oranıyla kazanmış gözükmekteydi. 1972'de *Büyümenin Sınırları* bu uzlaşmayı, ekonomik büyümenin istenilen bir şey olmadığını ve çok geç olmadan durdurulması gerektiğini savunarak sorgulamıştır. Bundan kısa bir süre sonra Schunacher (1973) *Küçük Güzeldir* de modernleşmenin bir başka anahtar prensibini sorgulamıştır: özellikle büyüklük ve merkezleşmenin ahlaki erdem derecesini yitirdiği sosyalist blok arasındaki geniş olarak kabul gören eğilim en büyüğü en iyiyle eşitlemektir. Bütün bu eleştiriler postmodernizmin en temel bileşeni olan güvenlik değerlerinin doğuşunu yansıtmaktaydı. Ama daha pek çok başka bileşenler vardır, bunlardan bazıları aşağıda belirtilmektedir.

2. Etkileyciliğin azalması ve bürokratik otoritenin kabul edilebilirliği

Postmodern toplumda hiyerarşik otorite, merkezleşme, büyüklük önemini kaybeden kavramlardır. Bunun iki nedeni vardır: (a) bunlar artık etkileyciliklerinin en az olan noktasına ulaşmışlardır, ve (b) bunlar artık kabul edilebilirliğin en az noktasına ulaşmışlardır.

Her istikrarlı kültür, kendine uygun bir otorite sistemiyle bağlantılıdır. Ama, postmodern kayma hem geleneksel hem de devlet otoritesinden uzaklaşmayı gündeme getirir. Postmodern kayma ise toplum ya da devlet tarafından meşrulaştırıldığına bakmadan genel olarak otoriteden bir uzaklaşmayı göstermektedir. Bu genel olarak hiyerarşik kurallara güvenin azalmasına neden olur. Hem 1981'de hem de 1990'da araştırma yürütülen 21 ülkede kurulu hiyerarşik kurumlara olan güvenin azaldığı sonuçlardan görülmüştür. Sanayileşen dünya da siyasi liderler o güne kadar görülen en düşük desteği yaşamışlardır. Bu durum, bu liderlerin daha önceki liderlerden daha başarısız olmalarından dolayı değil, kurulu siyasi kurumlara olan kitle desteğinin sistematik olarak azalmasından ve odağın bireysel ilgilere doğru kaymasından dolayı olmuştur.

3-Batının bir model olarak reddi ve sosyalist alternatifin çöküşü

Öncelikle, postmodernizm bürokrasinin insansızlaştırılmasından duyulan hoşnutsuzluk ve kökenini Batıdan alan kişisel olmayan modernlik üzerinde odaklanmaktadır. Pek çok görünen postmodernist kendilerini Marksist olarak kabul etmektedir. Ama kaçınılmaz olarak bu hoşnutsuzluk hiyerarşik, bürokratik ve güçlü merkezi hükümetin reddine yönelecektir. Bu da geleceğin dalgasının yönelimini beklenmeyen bir tarafa doğru kaymasına katkıda bulunmuştur: sosyalizmin çöküşü. Devlet sosyalizmi çökmüştür, çünkü (a) modernleşme süresince rasyonel olarak çok iyi işlev görmesine rağmen, sistem gelişmiş sanayi toplumunda fonksiyonel olamadı ve (b) artık daha fazla kabul edilebilir değildi. Etkileyiciliğin azalması , güçlü kabul edilebilirlik ve merkezi bürokratik otorite devlet sosyalizminin çöküşünün bir nedenidir, bir diğer neden ise postmodernizmin demokratikleşme yönündeki eğilimidir. Bu da aşağıdaki sonuçları doğurmuştur.

4-Bireysel özgürlüğe ve duygusal deneyime verilen önemin artması ve bütün otorite türlerinin reddi

Çünkü, postmodern duruş, kendi kendini ifade etme ve siyasal katılım üzerinde önemle durmaktadır, kalkınmanın postmodern safhası doğal olarak demokratikleşmenin ilatkenidir. Bu eğilimle ilgili hiçbir şey kolay ya da otomatik değildir. Belirlenen otoriter elitler bunu kesinlikle bastırmışlardır. Benzer şekilde ele alınan toplumların kültürel mirası ve kurumsal yapısı bu eğilimleri dış baskılar ve diğer makrosiyasal faktörler gibi kolaylaştırır ya da geciktirir. Ama ekonomik kalkınma gündeme geldikçe, siyasi sürece kitle girdileri çok daha geniş ve etkili olmaktadır. Ekonomik kalkınma, kitleleri katılımcı değerlere önem vermeye yöneltmiştir.

5-Bilimin, teknolojinin ve rasyonelliğin prestijinin azalması

Modernleşmenin en önemli bileşenlerinden biri, bilimin gücüne olan inancın insanlarda yerleşmesi ve bütün problemleri çözmek için rasyonel analizlerin yapılmasıydı. Bu noktada postmodernizmin modernizmden en önemli farklarından birisi ortaya çıkmaktadır. Postmodernleşmeyle, rasyonelliğe olan inanç ve bilim ve teknolojinin bütün problemleri çözeceğine yönelik inançlarda büyük ölçüde bir azalma olmuştur. Bu değişim dünya görüşünde, ekonomik ve teknolojik olarak ileri toplumlarda ve bilimin ilerlemeye katkı yaptığı inancının erozyona uğradığı toplumlarda en ileri noktasına ulaşmıştır.

Modernleşme ve Postmodernleşme Arasındaki Sürekliliğin Öğeleri

Bazı durumlarda, postmodernleşme, modernleşme tarafından başlatılan eğilimleri devam ettirir. Özellikle, uzmanlaşma, sekülerleşme ve bireyselleşme süreçleri gelişmesini sürdürür. İleri sanayi toplumunun hızla büyüyen karmaşıklığı, yaşamın her alanındaki işlevlerin uzmanlaşmasının artmasına neden olur. Ama sekülerleşme ve bireyselleşme süreçleri, yeni bir özellik kazanır.

Sekülerleşme

Weber, dinsel inançlardaki azalmayı dinsel inançlardaki rasyonel olmayan kutsal-mistik öğelerin yerine geçen, bilimsel dünya görüşünün artmasına bağlamaktadır. Bilimsel dünya görüşü çekiciliğini kaybetmesine rağmen, sekülerleşme devam etmiştir. Ama başka bir neden nedenden dolayı bu gerçekleşmiştir: ekonomik olarak gelişmiş toplumlar arasında güvenlik değerlerinin ortaya çıkması, o toplumlardaki insanların, geleneksel olarak mutlak inanç sistemi tarafından sağlanan güven vermeye, psikolojik olarak daha az ihtiyaç duymalarını sağlamıştır. Bu mutlak inanç sistemi insanlara, bu dünyada olmasa bile en azından öbür dünyada kesinlik ve kurtuluş güvencesi sağlamaktadır. Postmodernleşme geleneksel inanç sistemindeki azalmayla birlikte sürmesine rağmen, anlam ve yaşamın amacı üzerinde yapılan artan çalışmalarla yakından bağlantılıdır.

Bireyselleşme

Dinsel, sosyal kontroldeki erozyon bireysel özgürlüğün artmasında yeni kapılar açmıştır, ama, bu daha çok devlete olan yükümlülüklerin aratması olarak ele alınmıştır. Postmodern geçiş, hem dinsel hem de devlet otoritesinden uzaklaşan ve uzun dönemde bireyselleşmeye doğru olan bir geçiştir. Bireysel haklar ve isimlendirme, artan bir şekilde diğer yükümlülüklerin önüne geçmiştir.

Modernleşme ve Postmodernleşme Boyutları: 43 ülkeden ampirik veriler

Buraya kadar, bulmayı beklediğimiz çapraz-bölgesel farklılaşmanın örüntülerinin genel bir sınırını çizdik. Şimdi verilerimizde ortaya çıkan, çapraz-bölgesel farklılaşmayı global düzeyde inceleyeceğiz. İlk sorumuz, kültürlerin, farklı dinsel, sosyal, ekonomik ve siyasal bileşenlerinin az ya da çok tesadüfi olarak ilişkili olduğu ya da bu bileşenlerin uygun bir kombinasyonla bir arada bulunduğu. Şekil. 2 , 1990-1991 Dünya Değerleri Anketini içeren 43 ülkeden temsili olarak toplanan verilerin faktör analizlerinin temel bileşenlerini göstermektedir. Her bir değişkene verilen yanıtlar burada her ülkenin aritmetik ortalama puanına katılmıştır. Toplumları analizin temel birimi olarak ele aldığımızda, önemli konuların geniş aralıktaki değerlendirilmesindeki, çapraz-kültürel değişimi test ediyoruz.

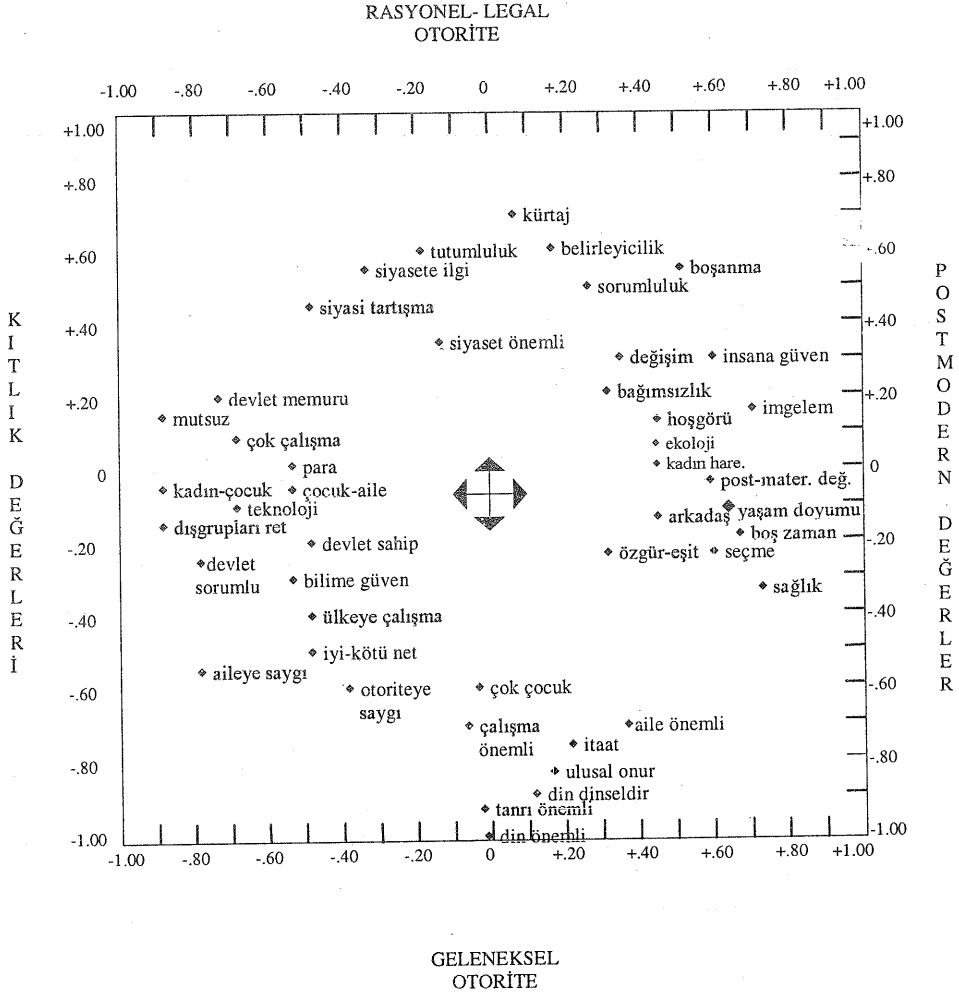
Şekil. 2 de çok büyük miktarda bilgi toplanmıştır. Bu bilgi 43 ülkeden 56. 292 kişinin sorulara verdiği yanıtların puanlarına dayanmaktadır. Yer darlığı her soruya verilen yanıtları kullanmaya izin vermiyor. Şekil 2'deki kısa cümleler (örneğin, kürtaja evet) bir ana fikri ifade etmektedir. Burada kullanılan 47 değişken, gerçekten pek çok soruyu yansıtmaktadır, çünkü bu değişkenlerin bazıları bütün bir seviyedeki sorulara verilen yanıtlara dayanmaktadır. Örneğin 'etkileme dengesi', Bradburn Etkileme Dengesi Skalasındaki on soruya verilen yanıtların toplamıdır. Aynı şekilde 'Post-materyalist Değerler' katılanların bir seri soruya verdikleri yanıtların toplamından oluşmaktadır.

Buna ek olarak, bu değişkenler benzer örüntüler gösteren birbiriyle ilişkili itemleri yansıtması için seçilmiştir. Örneğin 'Tanrı Önemlidir' itemi otuzdan fazla itemi kapsamakta ve bu itemler dinin ne olduğunun ya da olmadığının ölçüsünü genişletmektedir. Benzer şekilde 'Yaşam doyumu', 'Dengenin etkisi' ve 'Mutlu değil' gibi itemler öznel durumu belirten daha geniş bir kümeyi yansıtmaktadır. Aşırılıklardan kaçınmak ve Şekil 2'yi okunabilir bir hale getirmek için her kümedeki en hassas göstergeleri ele aldık. Şekil 2, 43 ülkedeki yaşamın pek çok yönüyle ilgili 100'den fazla soruya verilen yanıtların temelinde yatan yapıyı göstermekte ve temel kültürel örüntüler hakkında genel bir görüş vermektedir.

İlk önemli bulgumuz, kültürel sistemler arasında zorlamalar olduğudur. Burada bulunan örüntü daha çok tesadüfidir. İlk iki boyut faktör analizinin temel bileşenlerinden ortaya çıkmakta ve Şekil 2 de bu 47 değişken arasındaki % 51'lik çapraz-ülkesel varyasyonu göstermektedir. Bu değişkenler son derece sağlamdır, bazı itemleri hatta en çok yüklemeye yapıları atsak bile çok az değişiklik göstermektedir. Dikey eksenler geleneksel otorite ile rasyonel-legal otorite arasındaki kutuplaşmayı yansıtmaktadır; yatay eksenler 'Kıtlık Değerleri' adını verdiğimiz itemler kümesi ile 'Postmodern Değerler' adını verdiğimiz diğer küme arasındaki kutuplaşmayı göstermektedir. Şekil 2'nin sınırlarındaki ölçüler her itemin bu iki boyuta yüklemesini göstermektedir.

"Din kurumuna önem veren toplumlar, aynı zamanda geniş aile taraftarı mıdır?" sorusunun yanıtı kesinlikle 'Evet'tir. Şekil 2'de de görülebileceği gibi, 'din önemlidir' ve 'çok çocuk istemek' itemleri birbirine yakındır. Bu iki item arasındaki korelasyon $r = 0.51$ 'dir (0.001 anlamlılık düzeyine göre). Bundan başka, din kurumuna verdiği önemle karakterize edilen toplumlar, aynı zamanda çalışmaya da önem vermekteler, 'çalışma önemli' ve 'din önemlidir' itemleri birbirine yakındır (burada $r = 0.62$ ve anlamlılık düzeyi de 0.0000'dır). Bu aynı toplumlar ayrıca 'itaat'ı çocuklarına öğretmeye de büyük önem vermekte ($r = 0.58$), aileyi gerçekten önemli bulmakta ('Aile önemli', $r = 0.56$) ve 'Ulusal gurur'u güçlü bir biçimde ifade etmektedirler ('din önemlidir' itemiyle korelasyonu 0.74 ve 0.0000 düzeyinde anlamlıdır). Ve beklenildiği gibi 'din önemlidir' diyen toplumlar aynı zamanda 'Tanrı Önemli' de demekte ve kendilerini, agnostik (bilinemezci) ya da ateist olarak değil dine bağlı insanlar olarak tanımlamaktadırlar: burada hemen hemen birebir bir ilişki vardır ($r = 0.95$ ve $r = 0.87$). Bu son iki bağlantı son derece nettir; diğerleri ise inandırıcı görünse de, çok açık değildir. Bütün bu itemler 'geleneksel otorite' karşı 'devlet otoritesi' olarak adlandırılan ikinci temel bileşenler üzerinde yüksek yüklemeleri vardır.

Şekil 2. Farklı Toplumlardan Önem Verilen Değerlerdeki Varyasyonlar: Geleneksel otoriteye karşı rasyonel - legal otorite ve kılık değerlere karşı postmodern değerler.

Farklı kültürel yüklemeler arasında yüksek düzeyde zorlamaların olduğunu bu bulgular göstermektedir. Örneğin bir toplumun ulusal gururda ki sırasının yüksek olduğunu bilirsek, o toplumun çocuk yetiştirme pratiklerini, dinseliliklerini ve pek çok diğer önemli yüklemelerini oldukça doğru bir şekilde tahmin edebiliriz. Ama örüntüler çok daha fazla genişlemektedir. Dine çok önem veren toplumlar siyasete daha az önem verme eğilimindedirler, şekilde 'din önemli' ve 'siyaset önemli' itemleri göreceli olarak birbirine uzaktır ve dikey boyut bu iki item arasındaki korelasyonu -0.39 olarak göstermektedir. Bu toplumlar çocuk eğitiminde önemli olan 'Tutumluluk' ve 'Belirleyicilik'e daha az önem vermektedir ($r = -0.57$ ve -0.59). Ve bu toplumların kürtajı reddetme eğilimde olmaları sürpriz değildir ('Kürtaja evet' iteminin korelasyonu -0.71 'dir).

Buraya kadar, 'geleneksel otorite' karşı 'rasyonel-legal otorite' olarak adlandırdığımız, ikinci temel bileşende yer alan yüksek yüklemeleri itemleri tartıştık. Bu boyutun modernizasyon sürecini yansıttığı gözükmektedir ve otorite geleneksel (genellikle dinsel) temellerden ayrılarak kişisel olmayan bürokratik otoriteye verilen önemin artmasına yönelmiştir. Bu son derece önemli bir boyuttur ve bu 47 değişken arasındaki varyansın % 21'ini açıklamaktadır. Ama birinci temel bileşen buna gölge düşürmektedir, çünkü bu bileşen toplam varyansın % 30'unu açıklamaktadır. Bu bileşen 'kıtlık değerleri' ve 'postmodern değerleri' göstermektedir. Bu boyuttaki anahtar item ise 'post-materyalist değerler' dir. Bu item, pek çok geniş kültürel konfigürasyondaki merkezi öge konumundadır.

Postmateryalist değerlerin yoğun olduğu toplumlar daha çok bireysel refaha verdiği önemle karakterize edilir. Bu toplumların halkları, yaşamlarını bir bütün olarak yüksek düzeyde doyumla belirtme eğilimindedirler ('Postmateryalist değerler' 'yaşam doyumunu' ile 0.68 korelasyona sahiptir). Ayrıca bu toplumlar negatif etkiler (çok huzursuz olduklarını, çok çalıştıklarını ya da yorgun olduklarını belirtmek) yerine pozitif etkileri (son bir kaç gün içinde ilginç şeylerle karşılaştıklarını, rahat olduklarını, hayatlarından memnun olduklarını söylemeyi) tercih etmektedirler ve bu da Bradburn'ın 'Etki denge' skalasında yüksek skorlar üretmektedir. Bunlara ek olarak, yüksek düzeyde postmateryalist toplumların halkları kendilerini 'sağlıklı' olarak belirtmişler ($r = 0.58$) ve yine kendilerini 'mutlu değil' olarak belirtmeyi reddetmişlerdir ('postmateryalist değerler' ile korelasyonu -0.71 dir).

Postmateryalizm ile bireysel refah arasındaki bağlantı bir ideolojiden çok kültürel bir sendromdur. Bu şunu gösterir, ekonomik olarak kalkınmış toplumlar, yalnızca *nesnel* ihtiyaçlarının doyumuna sahip değildir, aynı zamanda göreceli olarak yüksek düzeyde *öznellik* ve refah beklentisi içindedirler, bunlarda postmateryalist değerlere doğru geçişe öncülük etmektedir. Bu kültürel sendrom büyük oranda fark

edilmeden oluşur ancak yeterli sayıda ülkede gerçekleştirilen ampirik (görgül) anketlerle gösterilebilir.

Bununla birlikte, bireysel düzeyde postmateryalist göreceli olarak yüksek düzeyde öznel refah belirtmez. Bu bir paradoks değildir: çünkü postmateryalistler oluşum yılları boyunca gerçekten yüksek düzeyde ekonomik güvence sağlamışlardır. Onlar postmateryalist öncelikler geliştirmişlerdir, çünkü ek ekonomik kazançlar ve ek öznel refahlar sağlamamışlardır: onlar öncelikle ekonomik güvencelerini garantiye almışlar ve sonra da diğer (maddi olmayan) amaçlara doğru yönelmişler ve yaşamın diğer özellikleri için standartlar talep etmişlerdir.

Bu bizi ilk bakışta paradoksal olarak görünen bir başka sonuca götürür. Genellikle, her toplumda zenginler yoksullara göre daha fazla öznel refah düzeyi gösterirler. Ama postmateryalistler daha farklıdır: onlar pek çok insandan daha zengindir (daha iyi eğitim almışlardır, daha prestijli meslekleri vardır) ama diğer insanlardan daha fazla öznel refah göstermezler. Bu son derece anlamlıdır ve şu olguyu gösterir: buradaki uluslar ileri sanayi toplumu olmuşlardır ve onlar ekonomik kazançlarını ya da ekonomik büyümelerini maksimize etmede marjinal faydayı azaltma noktasına ulaşmışlardır, dolayısıyla öznel refah seviyesinin daha fazla yükselmesi söz konusu değildir. Bu açıdan ekonomik verimlilik ile ekonomik büyümenin durdurulması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine daha fazla önem verilmesi kesinlikle rasyonel bir tutumdur.

Bu kültürel sendrom postmodernleşmenin kalbinde yer almakta ve onu doldurmaktadır. Yüksek durumda postmateryalist durum gösteren toplumların halkları bir çocuğun eğitiminde çok önemli niteliklerinden biri olan 'Çok çalışma'ya önem verme eğiliminde değildir (kıtlık-güven boyutunda -0.67 yüklemeye göstermektedir); onun yerine bu halklar 'hoşgörü' ve 'imgelem'e vurgu yapmaktadırlar. Benzer şekilde bu toplumların halkları 'Para'ya da değişim aracı olmasının dışında çok fazla önem vermezler.

Kıtlık değerler ile güvenli değerler arasındaki kutuplaşma aynı zamanda aile değerlerini de genişletmektedir. Yüksek düzeyde postmateryalist oran gösteren toplumların halkları 'Kadın çocuğa ihtiyaç duyar' önermesini, yerinin doldurulabileceğinden dolayı reddetme eğilimindedirler ve (mutlu bir şekilde yetiştirilebilmesi için) 'çocuk aileye ihtiyaç duyar' önermesine de katılmazlar. Burada kadının kendi kimliğinin kazanması yönünde hızla artan bir vurgu vardır. Böylece kadının anne rolüne verilen önemden kariyerine verilen öneme doğru bir geçiş gözükmektedir.

'Aileye saygı' ve 'otoriteye saygı' Şekil 2'de bütün boyutlarda yüksek yüklemeye göstermektedir. Onların yüklemeleri hem modernleşme hem de postmodernleşme sürecinin otoriteye saygıdaki azalmaya göre ilişkili olduğunu gösterir. Ve 'İyi ve kötü net' hem geleneksel otoriteden devlet otoritesine geçişle, hem de kıtlık değerlerden güvenli değerlere geçişle negatif bir ilişki göstermektedir. Ahlaki göreceliğin giderek

daha fazla kabul edilmesi hem modernleşmeyle hem de postmodernleşmeyle bağlantılıdır.

Acaba bu iki boyut modernleşme ve postmodernleşme sürecini anılan sıraya göre mi yansıtmaktadır? Pek çok açıdan bu sıraya uygundur ama bazı anormalliklerde göstermektedir. Yaşamın global alanlarının sıralanması Şekil 1'de belirtilen biçime uygundur: dikey boyutta hareket ettiğimizde, vurgunun aile ve dinden (şekilde 'aile önemli' ve 'din önemlidir' olarak gösterilmektedir), devlete doğru hızla yöneldiğini görmekteyiz ('siyaset önemli'). Benzer şekilde soldan sağa yatay boyutta hareket ettiğimizde, hem geleneksel otoriteyi hem de devlet otoritesini geri bırakarak bireysel ilgilere doğru hızlı bir yöneliş olduğunu görmekteyiz: 'Boş zaman önemli' ve 'Arkadaş önemli' itemleri sırasıyla 0. 66 ve 0. 72 yüklemeye göstermektedir.

Bilim ve teknolojiye verilen önem modernliğin en önemli ögesi idi. Fakat yüksek oranda postmateryalist toplumların halkları, bilimsel gelişmelerin insanlığa zarar vermesinden çok yardım ettiğine yönelik inancı çok azdır ('Bilime güven' 'postmateryalist değerlerle' negatif korelasyona sahiptir ve bu da 0. 0001 düzeyinde anlamlıdır) ; benzer şekilde bu toplumlar teknolojiye de çok fazla önem verme eğiliminde değildirler. Tersine bu toplumlar 'Ekolojik' hareketlere yüksek oranda destek vermektedirler. Bu toplumların güvenlik değerleriyle şekillenmeleri ve teknolojiyi reddetme eğilimleri, modernleşmenin temel noktalarından ayrılığı göstermektedir.

Güvenli ya da postmodern değerlerden etkilenen toplumlar, kıtlık değerlerle karakterize edilen toplumlara göre çok daha hoşgörülü oldukları göze çarpmaktadır. Bu toplumların 'hoşgörü' yü çocuklarının eğitiminde önemli bir nitelik olarak ele aldıklarını daha önce belirtmiştik. Benzer şekilde, bu toplumların halklarının 'dış grupları red'etme oranları da düşüktür. 'Postmateryalist değerler' ile bağlantılı bütün bu korelasyonlar 0. 001 düzeyinde anlamlıdır.

Güvenlik değerleri hoşgörüyü iletkendir; bu, güvensizliğin yabancı düşmanlığına iletken olması durumunun tersidir. Birinin yaşamını sürdürmesinin en dar sınırı, büyük olasılıkla yabancının tehlikeli olduğunu hissetmesidir. Bu durum, eğer yabancı farklı bir dil kullanıyorsa ve farklı değerlere sahipse çok daha geçerlidir, bundan dolayı da anlaşılabilir ve tahmin edilemez gibi görünür. Toprağın yalnızca var olan nüfusu beslemeye yettiği tarım ya da avcı-toplayıcı toplumlarda, yabancı bir grubun gelmesi orada yaşayanlar için bir tehdittir, böyle bir durumda da yabancı düşmanlığı kaçınılmaz hale gelir. Ekonomisi hızla gelişen teknolojik olarak gelişmiş toplumlarda ise yabancılara karşı daha fazla hoşgörü ve onların gelmesine yönelik istek vardır (en azından işverenlerde vardır), ancak ekonomik ve siyasi krizler esnasında, sanayileşmiş toplumlarda bile yabancı düşmanlığı görülebilir. Büyük kriz boyunca faşizmin yükselmesi ve Batı Avrupa ile Amerika'daki olaylar bunun kanıtıdır. Fakat yabancı düşmanlığının katılığı aynı zamanda güvensizlik derecesiyle de orantılıdır, bu nedenle etnik çatışmalar Batı Avrupa'ya göre ekonomik ve siyasi sistemi çökmüş olan Doğu

Avrupa'da çok daha keskindir: bu ülkelerde etnik çatışmalar sonucu ölenlerin sayısı çok daha fazladır. Yabancı düşmanlığının olmadığı hiç bir kültür yoktur, ama yabancı düşmanlığı güvensizliğin had safhada olduğu zamanlarda ve mekanlarda çok daha şiddetli olma eğilimindedir. Ve bireysel düzeyde -ekonomik ve fiziksel güvenliği sağlanmış olan- postmateryalistler farklı etnik yapıdaki ya da seksüel yönelimdeki insanlara karşı daha hoşgörülü olma eğilimindedir. Aynı zamanda onlar göreceli olarak 'kadın hareketi'ni de desteklemektedirler. Güvenli değerlerin artması demokrasinin kaçınılmaz bileşenlerinden olan farklılığa hoşgörüyü olanak sağlamakta gözükmektedir.

Güvenliğin ve bireysel refahın çevresi bunu hoşgörü ile karşılama yanında teşvikte etmektedir, örneğin güvenlik değerleri yüksek düzeyde kişiler arası güvenle (bu düzlemde 0.66 yüklem göstermektedir) bağlantılıdır. Bundan başka, katılımcı bir toplum demokrasinin en önemli bileşenidir -ve postmateryalist değerleri tanımlayıcı özelliğidir-, bu değerler kendini ifade etmeye ve siyaset dahil olmak üzere her düzlemde karar alma sürecine katılmaya öncelik vermektedirler. Postmateryalizm, postmodern değerlerin son derece hassas bir göstergesini oluşturmaktadır. Acaba bu değerler kalıcı bir demokrasi ile bağlantılı mıdır? Kısaca görececek olursak, yanıt evettir.

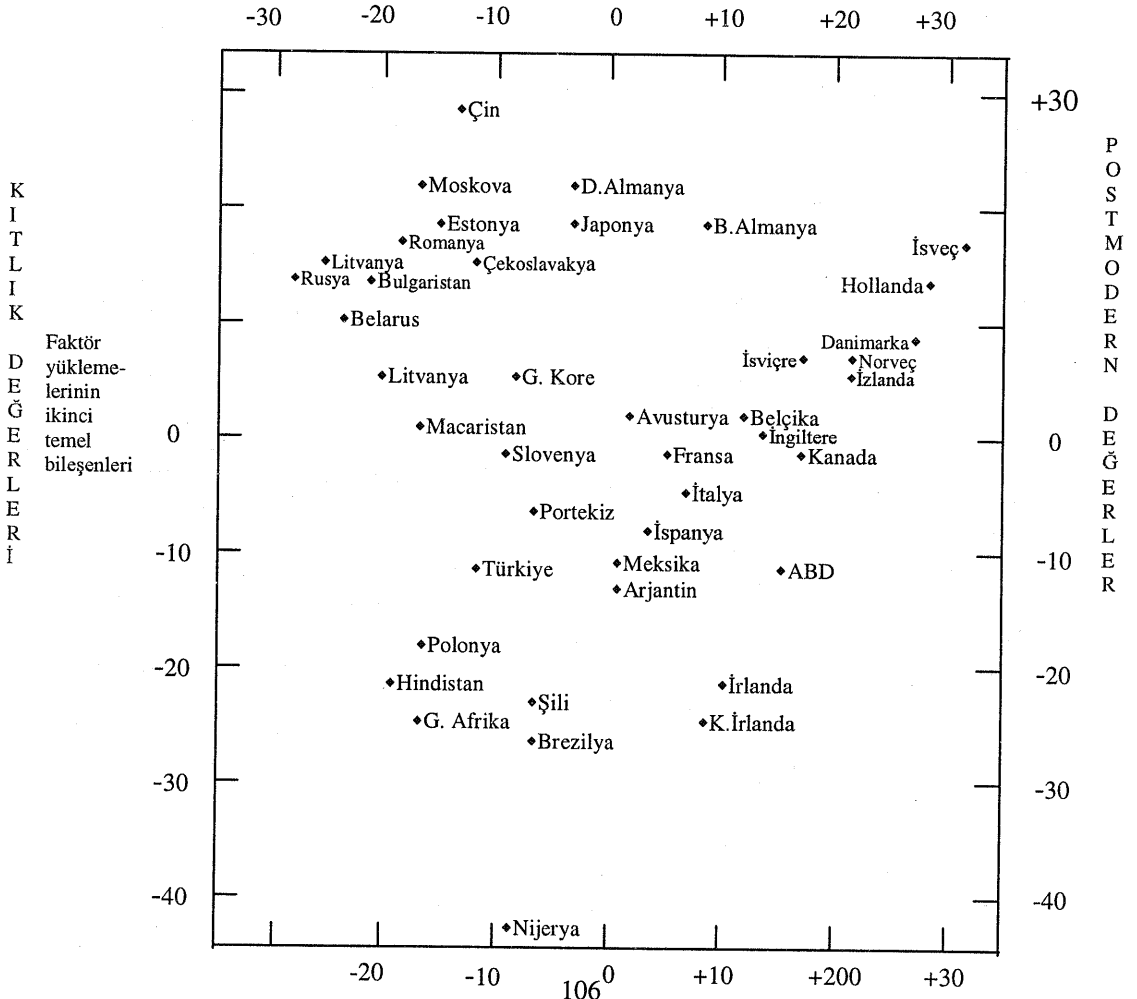
Bilim ve teknolojiye verdiği önemin yanında modernleşmenin bir başka anahtar özelliği, yaşamın bütün alanlarını bürokratikleştirmesidir. Bu bürokratikleştirme de hükümetin faaliyet alanı da değişmez bir şekilde yayılmaktadır. Ancak postmodern değerler, büyük devlete yönelik hızla azalan destekle ilintilidir. Çalışma hayatında ve sanayide 'devlet mülkiyeti' güvenlik değerleriyle değil kitle değerleriyle bağlantılıdır. Büyük devleti desteklemek modernleşmenin merkezi bir bileşenidir, ve postmodern değerlerle birlikte yürümez.

Pek çok bakımdan, Şekil 2'deki iki boyut, göreceli olarak şayet gelenekselden modern değerlere kaymayı ve modernden postmodern değerlere kaymayı gösteriyorsa, bulmayı beklediğimiz yüklemeleri çok iyi bir şekilde karşılamaktadır. Ancak önemli bir açıdan örüntü gözükmektedir: büyük devletlerin gelişmesi modernleşmenin merkezi özelliklerinden biridir. Yıllardan beri bu durum sosyalist devleti kuşatmakta ve mantıklı olarak geleceğin dalgası olarak düşünülüyordu; bu bürokratikleşmeye ve devlet otoritesine yönelik eğilimlerin mantıklı bir birleşimiydi. Eğer öyleyse, 'devlet mülkiyeti' ve 'devlet sorumlu' itemlerine verilen önemi düşey boyutun üst kısmında yer almasını ve orada bulmayı beklerdik. Bunun yerine bu itemleri bu boyuttan daha farklı bir yerde ve daha az tarafsız bir pozisyonda bulduk, ayrıca bu değerler kitle-postmodern boyutuyla negatif yüklem konumundadır. Niçin? Bu sorunun yanıtını anlayabilmek için, belirli ülkelerin kültürlerinin bu örüntüyü nasıl oluşturduğunu test etmemiz gerekir.

Şekil 3. İki anahtar boyut üzerinde ele alınan ülkeler nerede yer alıyorlar?

Ele alınan ülkeler bu boyutlarda nerede yer almaktadır? Dünyanın kültürel bir RASYONEL - LEGAL OTORİTE

Faktör yüklemelerinin birinci temel bileşenleri

Coğrafyası Şekil 3, incelediğimiz iki boyuttaki her toplumun yer aldığı konumu göstermektedir. Bunun mümkün olması için incelenen 43 toplumun her biri için değişkenler yaratılmıştır; bu değişkenler her ülkenin kendi toplumu tarafından şekillenen iki boyut üzerinde yer almıştır. Çünkü bu değişkenler oldukça çarpıktır (her biri bir ülke kodu '1' ve 42 ülkede '0' kodlanmıştır), kültürel boyutlarla korelasyon yalındır; ama ülkeleri daha büyük gruplar halinde toplarsak (örneğin kuzey grubu ya da üçüncü dünya grubu gibi) ideolojik mekanlarla korelasyon çok daha güçlü olmaktadır.

Gruplandırılan ülkeler iki boyutta tutarlı bir konumda yer almaktadır. Burada kültürel yayılmanın bazı kanıtları bulunmaktadır; coğrafi olarak birbirini takip eden ülkeler benzer kültürlere sahip olma eğilimindedirler. Örneğin, Norveç, İzlanda, Danimarka, Finlandiya ve İsveç -kuzey ülkeleri- şekil 3'te sağ üst çeyrekte bir küme oluşturmaktadır ve bu beş ülke de benzer kültürlere sahiptirler. Bu ülkeler rasyonel-legal otoriteyle ilgili kültürel görünümünde orta yükseklikte sıralarda yer alırken, postmodern değerlerde ise yüksek sıralarda yer almaktadırlar. Ama bu ülkelerin zengin refah devleti olmaları onların coğrafi yakınlıklarından daha önemli olduğu bir gerçektir. Üstelik, bir kuzey ülkesi olmayan fakat bir başka kalkınmış refah devleti olan Hollanda kuzey grubunun sağ tarafının ortasında yer almaktadır. Ancak Hollanda hemen yan komşusu olan ve yarısıyla aynı dili konuştuğu Belçika'ya değil, kuzey ülkelerine kültürel olarak daha yakındır. Tarihsel olarak Hollanda Protestanizm tarafından şekillenmiştir; hatta Hollanda Katolikleri günümüzde bile belirgin bir şekilde Kalvinisttir. Ve kiliselerin kendilerinin Batı Avrupa toplumu üzerinde inanç etkisi olmasına rağmen, dinsel gelenekler günümüzde de kalıcı olan *ulusal* kültürlerin şekillenmesine yardım etmektedir. Sanırsız bu durum, Hollanda'nın kültürel olarak niye Norveç ile İsveç arasında bir yerde yer almasını açıklamaya yardımcı olur. Son olarak Kuzey ülkeleri kadar zengin olan ama kalkınmış bir refah devleti olmayan İsviçre, bu kümenin uç kısmında yer almaktadır.

Şekil 3'teki kültürel haritada Belçika, Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz bir başka kümeyi oluşturmaktadır. Bu ülkelerin hepsinde Latin kökenli diller konuşulduğundan beri bu kümeyi 'Latin Avrupa' olarak adlandırma eğilimi vardır. Yalnız Germanik bir toplum olan Avusturya ve yarısı Germanik bir dil konuşan Belçika'da bu küme içinde yer almışlardır. Bu ülkelerinin tümünün ortak bir noktası, hepsinin yurttaşlarının büyük çoğunluğunun Roman Katolik olmasıdır. Ayrıca, bu küme çoğu Katolik olan ve Meksika, Arjantin, Şili ve Brezilya'yı içeren Latin Amerika kümesiyle de çok yakındır. Ağırlıklı olarak Katolik olan bu ülkeler oldukça tutarlı bir grup oluştururlar. Hatta bu küme, ağırlıklı olarak Katolik olan geri kalan dört ülkenin de, -Polonya, Macaristan, Slovenya ve Litvanya- eklenmesiyle daha da genişletilebilir. Bu dört ülke diğerlerinin dışında yer alıyor, çünkü 1945'den beri farklı bir tarihsel süreç yaşamaktadırlar. Batı Avrupa Katolik ülkelerinde son on yıllarda yaşanan zenginleşme

bu ülkeler üzerinde çok az etkili olmuştur ve bu dört ülke Katolik gruptaki diğer ülkelere göre 'Kıtlık değerler'e daha fazla bağlı kalmışlardır. Öte yandan, modernleşme boyutunda ise değerleri en az diğer Katolik ülkeler kadar gelenekseldir (ve bu ülkeler pek çok eski-sosyalist ülkenin tersine geleneksel değerlere sahiptirler). Basanez (1993) in belirttiği gibi, Protestan-Katolik farklılığı basitçe, Protestan ülkelerin Katolik ülkelere göre daha zengin olduğunu göstermez; kişi başına düşen gayri safi yerel üretimi kontrol etme, onlar arasındaki değer farklılıkları 0. 001 düzeyinde anlamlıdır.

Bununla birlikte otoriteye yönelik geleneksel yönelimlerin toplumların ekonomik kalkınma düzeyiyle yakından ilişkili olduğuna yönelik şüphe yoktur. Ekonomik olarak az gelişmiş hemen hemen bütün ülkeler şekil 3'te sol alt çeyrekte yer almıştır ve bu kültürler geleneksel otoriteye ve kıtlık değerlere vurgu yapmaktadırlar. İlginçtir, İngilizce konuşan beş ülkede (İngiltere, Kanada, ABD, İrlanda ve K. İrlanda) alt sağ köşede yer almıştır; bu ülkeler göreceli olarak güçlü güvenlik değerlere sahiptir ancak kendi ekonomik düzeylerindeki diğer ülkelere göre daha fazla dinsel-geleneksel değerlere önem vermektedirler. Bu durum özellikle İrlanda ve Kuzey İrlanda içinde geçerlidir. Bu iki ülkedeki dinsel görünüm, Hindistan'da, Güney Afrika'da ya da Brezilya'da ki kadar güçlüdür. Yalnızca Nijerya en geleneksel toplum olarak dikkat çekmektedir.

Bu araştırma yürütülürken Almanya Doğu ve Batı olarak ayrılmış durumdaydı, bu nedenle bu ülkelerden ayrı ayrı örneklem alınmıştır. Batı Almanya diğer Batı Avrupa ülkeleriyle birlikte sağ üst çeyrekte yer alırken, Doğu Almanya Doğu Avrupa ülkeleriyle birlikte sol üst çeyrekte yer almıştır. Bu iki ülke aslında iki temel kültürel boyutta birbirine son derece yakındır. Bu da anlamlıdır. 1945'ten 1990'a kadar komünist rejim Doğu alman kültürünü Marksist ve tanrıtanımayan otoriter rejimin desteğiyle yeniden şekillendirmek için büyük gayret göstermiştir, bu arada Batılı güçler, batı Alman otoriteler tarafından sürdürülen ve Pazar-kökenli Batılı liberal demokrasiye göre bir siyasi kültürün oluşması için oldukça yoğun bir kampanya başlatmışlardır. Bulgular göstermektedir ki, 45 yıl süren tamamen farklı rejimler toplumlar üzerinde oldukça etkili olmuştur; 1990'da iki toplum belirli mesafede birbirinden ayrıydı, özellikle kıtlık-postmodern boyutta bu ayrılık net bir şekilde gözükmektedir. Ancak çok daha etkileyici bir gerçek, küresel bakış açısıyla, iki ülkenin temel kültürel değerlerinin hala birbirine benzer olmasıdır. Bu doğal deneyim, rejimlerin ne kadar katı ve bilinçli bir şekilde kültürleri tekrar şekillendirmeye uğraşsa da kültürlerin yeniden şekillenmesinin sınırlı olduğunu göstermektedir. 45 yıl boyunca radikal olarak farklı siyasi kurumlar tarafından yönetilen Doğu ve Batı Almanya günümüzde ABD ve Kanada gibi birbirine benzemektedir.

Sanal olarak bütün sosyalist ya da eski sosyalist toplumlar sol üst çeyrekte yer almaktadırlar; bu toplumlar (1) kütük değerlerine ve (2) geleneksel otorite yerine devlet otoritesine önem vermeyele karakterize edilirler. Polonya ise bu sosyalist ülkelerden güçlü geleneksel-dinsel değerlere sahip olmasıyla, keskin bir şekilde ayrılmaktadır. Çin ise ters yönde en uçta yer almaktadır ve elimizdeki verilere göre en az dinsel ve en çok devlet yönelimli toplumdur. Bu toplumların pozisyonu kendilerinin farklı kültürel mirasını göstermektedir. Polonya'nın Katolik kiliseye bağlı olması 1972'de Rusya'dan bağımsızlığını kazanmasının en büyük desteğidir. Kilise 1980'ler boyunca da bu savaşında çok önemli bir rol almıştır ve ulusal kültürde dinin rolünü güçlendirmiştir. Öte yandan Çin'in 200 yıldır süre gelen seküler bir kültürel sistemi vardır ve bürokratik otorite Batıya ulaşmadan çok önce Konfüçyan sistem içinde geliştirilmiştir. Çin ve Konfüçyan sistemin etkilediği diğer Doğu Asya ülkeleri, çok uzun zamandır modern kültürün bileşenlerinden birine sahiptir. Günümüze kadar bu toplumlar, bilim ve teknolojiye, bu ülkelerin bir diğer bileşeni olan ekonomik başarıya saygı duymaya çok fazla önem vermemişlerdir, ancak bu ülkelerin seküler, bürokratik mirası hızlı ekonomik kalkınmayı kolaylaştırmıştır. Çin'in devlete verdiği geleneksel önem 40 yıl süren sosyalizm döneminde de vurgulanmıştır. Konfüçyan sistemin etkili olduğu bir başka ülke olan Japonya, Doğu ve Batı Almanya rasyonel-legal otoriteye verdiği göreceli önemle karakterize edilmektedir.

Polonya dışında bütün sosyalist ve eski-sosyalist ülkeler dinsel-geleneksel otoriteden çok rasyonel-legal otoriteye doğru yönelimlidir. Bu kesinlikle sürpriz değildir. Bu ülkelerin halkları 40 ile 80 yıl arasında süren sosyalist rejimi yaşamışlar ve din sistematik olarak bastırılmıştır, böylece bu toplumların siyaseti önemli bulmaları doğaldır çünkü, ekonomik yaşam, kültürel yaşam ve birinin yaşamını sürdürme şansını devlete dayanmaktadır. Sosyalist devletler, tarihteki en bürokratikleşmiş, merkezleşmiş ve sekülerleşmiş toplumlardır. Ayrıca bu devletler bilim ve teknolojiye de büyük değer vermişlerdir, çünkü bu devletlerin elit kesimi iktidarlarını, ülkeyi bilimsel olmayan çoğunluğun yanlışlarına göre değil, bilimsel sosyalizmin prensiplerine göre yönettikleri iddialarıyla meşrulaştırmışlardır. Bu standartlarla sosyalist devlet modernleşmenin doruğunu temsil etmektedir, Şekil 3'te sosyalist devletler modernleşmenin 'geleneksel otorite - devlet otoritesi' boyutunun hemen yanında yer almışlardır. Ancak Şekil 2 oldukça çarpıcı bir anormalliği açığa çıkarmaktadır: herkes sosyalist devletin anahtar ideolojik bileşenlerinden olan 'devlet mülkiyeti'ne önem vermeyi ve bunun eğilimi olan herkesin ihtiyaçlarını karşılamak için 'devlet sorumludur' itemlerinin modernleşme kutbuna yakın çıkmasını ve sosyalist ülkelerde maksimum desteği kazanmasını beklerdi. Fakat bu böyle olmamıştır. Bu iki item sol-alt çeyrekte üçüncü dünya toplumlarıyla birlikte yer almıştır. Niçin?

Sanırsız bu araştırma 10 ya da 20 yıl önce yapılmış olsaydı, eski-sosyalist ülkelerde devlet mülkiyetine ve devlet sorumluluğuna çok daha güçlü destek çıkardı. Bu ülkelerin çoğu 1945'den 1975'e hatta 1980'e kadar göreceli olarak yüksek ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir. Bu noktaya kadar sosyalizm çok iyi işlev görmüştü; hemen hemen herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamışlardı ve yaşamın diğer alanlarındaki eksiklerine yönelik eleştirileri gizleyebilmişlerdi. Bu basit düzenli dünyada 'devlet mülkiyeti' ve 'devlet sorumluluğu' kuramsal beklentilerimize uygun olarak modernleşme kutbunun yakınında yer alabilirdi. Ve pazar ekonomisine geçiş, beklenmedik sarsıcı reformları doğurmuştur ve komünist elitler iktidarı geri vermiştir. Bu ampirik (görgül) resim, büyük olasılıkla bu modele 1995'de 1990'dakinden çok daha yakındır.

Ancak gerçek karmaşıktır. Bu anket 1990-1991'de yürütüldüğü sırada sosyalist ekonomik ve siyasi sistem çökmüştü ve devletçi ekonomiye bu ülkelerde verilen destek azalmıştı. Devlet sosyalizminin klasik modeli yalnızca Vietnam'da, Kuzey Kore'de ve Küba'da devam etmektedir ve paradokssal olarak ta sosyalizme en büyük destek bir Üçüncü Dünya fenomeni haline gelmiştir.

Ne dereceye kadar modernleşme teorisi doğrudur?

1. Tutarlı kültürel örüntüler vardır

Kültürel örüntüler arasında zorlamaların olduğunu bulmuştuk. Şimdi iki uç modeli düşünelim, birisi hiç bir kültürel zorlamanın olmadığı bir dünya, ikincisi ise tamamen zorlamanın olduğu bir dünya. İlkinde, her toplum kendi yolunda gider: burada bir kültürün diğer kültürler üzerinde etkisi yoktur. Kültürel bileşenler tesadüfen ilişkilidir. Diğer uç model ise tamamen determinizmin hakim olduğu bir modeldir; bu modelde yalnızca bir kaç kültürel örüntünün olması mümkündür ve şayet bir örüntünün bir büyük bileşeni varsa diğer öğeleri de bulunur.

Beklendiği gibi görgül bulgular her iki uç modele de uymaz ama bazı zorlamalarda birbirine yaklaşırlar. Oldukça büyük miktarda kültürel zorlamalar mevcuttur; burada tartışılan değişkenleri analiz ettiğimizde bu değişkenler arasındaki çapraz-bölgesel varyasyonun yarısının yalnızca 2 boyutta tutulduğunu buluyoruz. Resim kesinlikle tamamen determinist değildir: bu iki boyut 47 kültürün belirttiği bütün varyasyonları açıklayamamaktadır. Ancak varyansın % 51'ini açıklamakta bu da tesadüfi modelin açıkladığından % 4 daha fazladır.

2. Bu tutarlı kültürel örüntüler bir toplumun ekonomik kalkınma düzeyiyle bağlantılıdır

Zorlayıcı kültürel örüntülerin var olması kendi başına modernleşme teorisinin doğruluğunu göstermez. Tutarlı kültürel örüntüler yalnızca ele alınan bölgelerde

(örneğin Batı Avrupa) tarihsel ya da dinsel geleneğin (örneğin Protestanizm ya da Budizm) sonucu olarak bulunabilir ama bunların ekonomik ve teknolojik değişimle ilişkisi yoktur. Öte yandan, modernleşme teorisi ekonomik kalkınmanın belirlenmiş kültürel örüntülerle güçlü bir şekilde bağlantılı olduğunu ileri sürer, çünkü ekonomik kalkınma belirli kültürel değişimleri üretir ya da belirli kültürel örüntüler ekonomik kalkınmayı üretir.

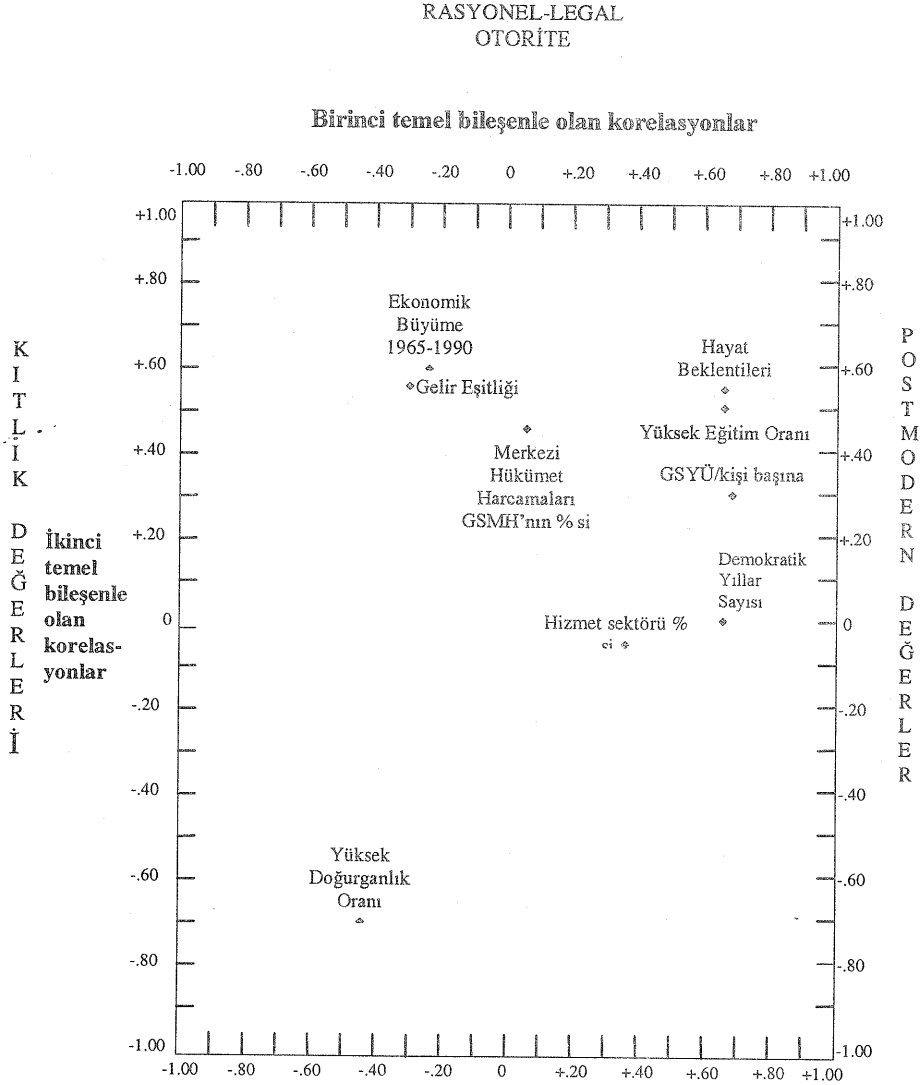
Modernleşme teorisi yalnızca tutarlı kültürel örüntülerin var olduğunu belirtmez, aynı zamanda bu örüntüler belirlenen toplumların ekonomik kalkınmasının düzeyiyle de bağlantılıdır. Şekil 4 bu durumu açık bir biçimde göstermektedir.

Şekil 2 ve 3'teki dikey boyut modernleşme teorisini gösterirken yatay boyutun postmodernleşmeyi gösterdiğini belirtmiştik. Eğer böyleyse, Şekil 4'teki bulgular ekonomik kalkınmanın hem modernleşmeye hem de postmodernleşmeye olanak sağladığını göstermektedir. Örneğin belirli toplumların nüfusunun yüksek eğitim oranı modernleşme boyutunun rasyonel-legal kutbuyla 0. 47 korelasyon göstermekte ve diğer boyutun post-modern kutbuyla da 0. 63 korelasyon göstermektedir. Bu bulgular, Lerner'in (1961), Inkeles ve Smith'in (1974) ve diğerlerinin, eğitim seviyesinin yükselmesinin büyük kültürel değişimlere katkıda bulunduğu argümantasyonu tarafından desteklenir.

Ekonominin hizmet sektöründe istihdam edilmiş iş gücünün oranı kalkınmanın bir diğer anahtar göstergesidir. Bell, bir toplumun iş gücünün çoğunluğu hizmet sektörü oluşturduğu zaman post-endüstriyel topluma ulaşılacağını savunur. Bu gösterge dikey ya da modernleşme boyutuyla korelasyonlu değildir ancak postmodernleşme boyutuyla 0. 57 korelasyon göstermektedir. Burada postmodern toplumla post-endüstriyel toplum arasında yakın bir çakışma vardır. Fakat Bell'in post-endüstri toplumu kavramı iş gücü yapısındaki değişime vurgu yapmaktadır. 'Postmodern toplum' kavramı ise ekonomik güvenceyle bağlantılı *kültürel* değişime vurgu yapmaktadır. Bize göre bu kültürel değişim toplumların yöneldikleri yeni yönelimin en önemli özelliğidir.

Bu bakış açısını korumayla birlikte, zenginlik postmodern kültürle iş gücü bileşiminden çok daha güçlü bir ilişkiye sahiptir. Zenginlik, bir toplumun kişi başına düşen gayri safi yerel üretimi (GNP) tarafından ifade edilmektedir ve modernleşme boyutuyla 0. 33 ve postmodernleşme boyutuyla da 0. 82 korelasyon göstermektedir. Burada Bell'in iş gücü yapısındaki değişimin etkisine yönelik vurgusunun açık bir şekilde yer aldığı gözükmektedir. Bu durum kültürel değişimle de son derece yakından bağlantılıdır. Ama Şekil 4'teki bulguların ortaya koyduğu gibi, ekonomik güvencenin etkisi mesleki yapıdan çok daha büyüktür.

Şekil 4. Çapraz-bölgesel varyasyonun iki anahtar boyutunun ekonomik ve sosyal korelasyonları.

Birinin kıtlık toplumu yerine, yaşamını sürdürme ihtiyaçlarının doyurulmasının garantiye alındığı bir ortamda büyümesinin sonuçları Bell ve diğerleri tarafından tahmin edilememiştir. Ayrıca postmodern değerler ile bir toplumun kişi başına düşen gayri safi yerel üretimi arasındaki güçlü bağlantı ve değerleri, bunların gerçekten *güvenlik* değerleri olduğu yorumunu desteklemektedir; bunlar göreceli olarak zengin toplumlarda bulunma eğilimindedir.

Şekil 4'teki bulgular göstermektedir ki, eğer eğitim düzeyi yükselmeyi sürdürürse ve iş gücü tarım ve imalat sektöründen hizmet ve bilgi sektörüne doğru hareketini sürdürürse -ve kişi başına düşen milli gelir artmaya devam ederse- burada pre-endüstriyel toplumların aşamalı bir şekilde modernleşmesine ve gelişmiş sanayi toplumları arasında da postmodern değerlere bir kaymanın gerçekleşmesine tanık oluruz.

Kültürel değişim yer alıyor mu?

Postmodern değerlerin ekonomik kalkınmayla güçlü bir şekilde bağlantılı olması gerçeği, ekonomik kalkınmanın gerçekleştiğini kanıtlamak zorunda değildir, bu değerler oldukça farklı alanlara yayılmışlardır. Bu bağlantı, istatistiki olabilirliği oldukça düşük olmasına rağmen, sahte ya da tamamen tesadüfi olabilir. Burada test ettiğimiz çapraz-bölgesel kanıtlar, ilginç örüntüleri gösterir. Bu örüntüler nedensel bağlantıları gösterir ya da göstermez. Uzun dönemli zaman dizili veriler tahmin edilen değişimlerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin görülebilmesi için gereksinim vardır. Burada test ettiğimiz pek çok değişken için geniş zaman dizili verilerimiz yoktur, ama bazı değişkenler için bu verilere sahibiz -ve sanal olarak bütün kullanılabilir bulgular postmodern kültüre doğru kaymanın gelişmiş sanayi toplumları arasında gerçekleştiği sonucunu göstermektedir.

Pek çok zaman dizili veri materyalist/postmateryalist değerlere ilişkindir. Bu yalnızca oldukça geniş kıtlık-postmodern değerler konfigürasyonunun bileşenlerinden biridir, ama bu boyutun anahtar bileşenlerinden de biridir. Bu bulgu Inglehart ve Abramson (1994) tarafından sunulmuştur; postmateryalist değerler geçen 20 yıl içinde çoğalmıştır, ve Kuşaklararası nüfus yenileme modelinin tahmin ettiği oran kadar artmıştır. Bu bulgu iki büyük veri kaynağından ortaya çıkmaktadır.

1. 1970'den beri Avrupa-Barometre Anketleri bütün Avrupa Birliği topluluğu üyelerinde materyalist/postmateryalist değerler sık aralıklarla (genellikle yılda iki defa) ölçülmektedir. Bu sık ölçümler güncel ekonomik durumlar ile kuşaklararası nüfus yenilemeyle bağlantılı uzun dönemli değişimleri tahmin etmeyi ayırmamıza olanak sağlar. Bu 1970 den 1992'ye kadar olan verinin analizi (Inglehart ve Abramson, 1994) işsizlik ve enflasyon oranının neden olduğu kısa dönemli dalgalanmalar kontrol edildiği zaman, 1970'den beri verilere sahip olduğumuz sekiz ülkedeki postmateryalist oranın oldukça arttığını göstermektedir.

2. Veriler oldukça geniş alandaki ülkeler için kullanılabilir, ama bu veriler 1981 ve 1990'daki Dünya Değerleri Anketlerinde elde edilmiş ve kısa bir zaman dilimini kapsamaktadır. Sonuçlar, bu dokuz yıl boyunca postmateryalist oranın 20 ülkenin 18'inde arttığını göstermektedir.

Eğer, postmateryalist değerler, tahmin edilen doğrultuda hareket ederse bu bütün yakın korelasyonlu postmodern değerlerinde aynı doğrultuda hareket edebileceğini ortaya koyar. Özellikle teoride bu değerler ortak bir nedensel set paylaşıtlarında geçerlidir. Pekçok insanın açlık yüzünden ölebileceği kıtlık konumundan, postmodern toplumun temel ögesi olan güvenli bir konuma geçiş bu ortak nedenlerdendir.

Postmodern değerlere doğru genellenmiş bir kayma gündeme gelmektedir. Bu kaymanın belirtileri 1981 ve 1990'da gerçekleştirilen Dünya Değerleri Anketinde yer almaktadır. Yalnızca 2 zaman noktasının elde edilmesinden dolayı bu veri tabanı uzun dönem için farklı zaman etkilerini göstermeyi olanaklı kılmaz, ama veriler 20 ülkeden oldukça fazla değer için kullanılabilir. Bulgular, bütün güvenli değerler kümesinin kuşaklararası bir değer kaymasının geçirildiğini, bununda materyalist değerlerden postmateryalist değerlere doğru kaymayla benzer olduğunu ortaya koymaktadır. Bütün değerler postmateryalizmle ussal güçlü korelasyonlara sahiptir, hipotezlerin test edilmesi nüfusu yenilemeyle bağlantılı kuşaklararası geçişin parçalarıdır. Inglehart'da (basılıyor) 40 değişken (a) postmateryalizmle en az 0. 125 korelasyonlu olanlar ve (b) hem 1981 hem de 1990 Dünya Değerleri Anketinin içerdikleri olarak iki şekilde adlandırılmıştır. beklentilerimiz, değerlerin postmateryalizmle ne tür olursa olsun korelasyonlu olması yönündeydi, böylece bu değerler zaman içinde çok daha yayılmıştır. Güncel sosyoekonomik durumlarında büyük etkisi vardır. Ekonomik olarak güvenli ve başarılı durumlar, güvenli değerlere iletken iken, ekonomik düşüş, savaş ya da iç çatışmalar kıtlık değerlere iletkendir. 1981 araştırmasındaki 38 değişkene verilen yanıtlarla 1990'da aynı ülkelerdeki aynı sorulara verilen yanıtların karşılaştırılması bu değerlerin % 71 oranında tahmin edilen yöne doğru kaydığını ortaya çıkarmaktadır. İki ülkede ise, Arjantin ve Güney Afrika, pek çok değişken yanlış yöne doğru hareket etmiştir. Bütün ülkelerde, itemlerin yaklaşık % 75'i kuşaklararası değişim modelinin tahmin ettiği yönün *tersine* doğru kaymıştır. Fakat bu sapan durumlar, 1981-1990 dönemi boyunca büyük siyasi değişiklikler geçiren ve ekonomik düşüş yaşayan Arjantin ve Güney Afrika için, kaymanın güvenli ortamlarla bağlantılı olduğu yorumunu desteklemektedir: güçlü kısa dönemli etkiler, kuşaklararası değer değişimi etkisini dengelemektedir. 1981 ve 1990 araştırma yapılan bir diğer ülke olan Macaristan 1990 araştırmasından hemen önce komünizmden demokrasiye şiddet içermeyen yumuşak bir geçiş deneyimi yaşamıştır ve bundan dolayı yalnızca değer itemlerinin yarısı tahmin edilen yöne doğru hareket etmiştir. Kalan on sekiz ülke de ise değer itemlerinin % 79'u tahmin edilen yönde hareket etmiştir.

Hipotez edildiği gibi, geleneksel değerlerin düşüşü ekonomik büyüme ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Şekil 4'te görülebileceği gibi bir ülkenin 1965 ten 1990'a kadar

ki büyüme hızı geleneksel otorite yerine devlet otoritesine önem vermeye 0.62 korelasyon göstermektedir. Bu durum, modernleşme ile postmodernleşme arasındaki bir başka zıtlığı göz önüne serer: modernleşme süreci yüksek oranda ekonomik büyümeyle bağlantılıyken, postmodernleşme bağlantılı değildir. Tamamen zıt olarak, yüksek büyüme oranı güvenlik değerleriyle orta derecede *negatif* bağlantı ($r = -0.25$) gösterir. Bu da, postmateryalistlerin ekonomik büyümeye önem vermediği gerçeğini göstermektedir ve eğer bir tercihe zorlanırlarsa postmateryalistler ekonomik büyüme yerine çevreyi korumaya öncelik verme eğilimindedirler.

Geleneksel değerler ekonomik büyüme ile bağlantılı değildir ancak, yüksek doğurganlık oranı ile bağlantılıdır, Şekil 4'te bu durum açık bir şekilde görülmektedir ($r = 0.69$, 0.0000 anlamlılık düzeyinde). Daha öncede gördüğümüz gibi geleneksel değerlere sahip toplumlar aileye ve çok çocuğa sahip olmaya önem verme eğilimindedirler. Bir toplumun değerleri o toplumun doğurganlık oranı ile yakından bağlantılıdır. Bu ise oldukça tehlikeli bir çember oluşturur: geleneksel değerler yalnızca ekonomik büyümeye olanak sağlayan normlar bütününe engeller gözükmektedir, bu değerler aynı zamanda nüfus artış oranını da cesaretlendirmektedir. Tersine, hem modernleşme hem de postmodernleşme düşük doğum oranıyla bağlantılıdır -bu kültürel ve ekonomik faktörlerin nasıl karşılıklı güçlendirme sendromları oluşturduğunun bir başka örneğidir.

Modernleşme, Postmodernleşme ve Demokratikleşme

Son olarak, postmodernleşme süreci aynı zamanda önemli siyasi sonuçlara da sahiptir. Inkeles ve Diamond (1980), Inglehart (1990) ve diğerleri ekonomik kalkınmanın demokrasiye olanak sağlayan kültürel değişimlerle bağlantılı olduğu görüşünü savunmuşlardır, bu görüşe bağlılık teorisyenleri, Neo-Marksistler ve bazı rasyonel seçim teorisyenleri tarafından oldukça karşı çıkmıştır. Şekil 4'te gösterildiği gibi modernleşme eksenine ele alınan toplumun kaç yıldır demokratik bir yapıya sahip olduğu arasında herhangi bir korelasyon yoktur. Sanayileşme, kentleşme ve modernleşmenin diğer öğeleri demokratik ya da otoriter olduğuna bakmadan her iki rejimde de artabilir.

Fakat, postmodernleşme boyutuyla demokrasi arasında oldukça güçlü bir korelasyon vardır: $r = 0.91$, 0.0000 anlamlılık düzeyinde. Daha öncede ortaya koyduğumuz gibi yüksek düzeyde öznel refah postmodern değerlerle birlikte, kişiler arası güveni, hoşgörüyü ve postmateryalist değerleri de kapsayarak demokrasiye olanak sağlamaktadır. Bu konuyla ilgili ampirik bulgular şaşırtıcı şekilde güçlüdür: bu kültürel özellikler kümesi, istikrarlı demokrasiyle açık bir biçimde bağlantılıdır. Bu kültürel sendromların demokrasiye olanak sağladığı ya da o demokrasinin bir şekilde güven kültürünü, hoşgörüyü, öznel refahı ve postmateryalist değerleri çoğaltabildiği ya da kültürel sendromlarla siyasi kurumların birbirlerini karşılıklı olarak desteklediği

savunulabilir. Bu bağlantı bundan sonraki çalışmamızda araştırılacaktır; bu makalede basitçe bunun son derece açık olduğunu ve beraber gitme eğiliminde olduklarını gözlemliyoruz.

Demokrasinin yoksul ülkeler yerine göreceli olarak zengin ülkelerde daha çok bulunduğu uzun zamandır biliniyordu (Lipset, 1960). Elimizdeki son bulgular kesinlikle bu sonucu desteklemektedir. Ama kültür ile demokrasi arasındaki bağlantı, ekonomik kalkınma ile demokrasi arasındakinden çok daha güçlüdür (en güçlü göstergesi kişi başına düşen gayri safi yerel üretimdir, $r= 0. 81$). Bu bulgu, ekonomik kalkınmanın kendi başına otomatik olarak demokrasiyi üretmediğini ortaya koymaktadır; ancak belirli kültürel sendromların artmasıyla bu gerçekleşebilir. Putnam (1993) bu yorumu, İtalya'nın yirmi bölgesinden elde ettiği ve 1860'dan 1980'lerin ortasına kadar ki zamanı içeren bir araya getirilmiş zaman dizili verileri kullanarak desteklemiştir. Putnam bu yirmi bölgenin, (güvenle, hoşgörülle, dayanışmayla, sivil söylemle, siyasi eşitlikle ve sivil kurumlarla karakterize edilen) 'sivil topluluklar' olarak adlandırdığı kültürel sendromlara farklı derecelerde sahip olduklarını bulmuştur. ayrıca bu kültürel sendromlar araştırma yapılan bölgelerde demokratik kurumların etkileyciliğiyle de son derece güçlü bir biçimde korelasyonludur. Ekonomik kalkınmada aynı zamanda demokratik etkileycilik ile ilişkilidir; ama sivil geleneklerin kontrolünde ekonomik kalkınma göstergelerinin herhangi bir etkisi yoktur. Öte yandan, 1900'lerdeki bir bölgenin sivil konumu düzeyi daha sonraki sivil konumu tahmin etmenin yanında daha sonraki ekonomik kalkınmasını açıklamaya da yardım eder.

Değişim Niçin Tahmin Edilebilir Örüntüler Takip Eder?

Kültürel değişimin tatarlı yörüngesi bazı kültürel örüntülerle birlikte vardır ve diğerlerine göre daha az olasıdır. Niçin?

Uzun dönemli bulgular, kültürel değişimin rasyonel bir seçim olduğunu ve amacın maksimize edilmesinin kültürden kültüre değiştiğini ve bunun ancak belirli kültürlerle ait ampirik bilgi ile anlaşılacağını göstermektedir. Bu rasyonel süreçte, insanlar yaşamlarını sürdürmek için zorunlu olan pek çok ürünü maksimize etmekte ve onların kültürleri insanlar için yaşamlarını sürdürme stratejileri geliştirmektedir. Kültürel farklılıklar genel olarak tahmin edilebilir örüntüler takip etme eğilimindedir. Kabul etmek gerekirse, pek çok insan yaşamını sürdürmeyi sürdürmemeye tercih eder, o zaman hem modernleşme hem de postmodernleşme hemen hemen herkesin 'çok iyi' olduğunu düşündüğü çıktılarla bağlantılıdır. Şekil 4'te toplumların ortalama yaşam beklentileriyle modernleşme derecesi arasında 0. 54 korelasyon ve postmodernleşmeyle de 0. 62 korelasyon gözükmektedir. Hiç bir süreç ahlaki üstünlük bahşetmez ama hem modernleşme hem de postmodernleşme hastalıklardan ya da yetersiz beslenmeden dolayı erken ölüm olasılığını kesinlikle azaltır. Bugün yaşam beklentisi aralığı pek çok yoksul ülkedeki 39 yıl ile kalkınmış ülkelerdeki 80 yıl arasındadır. Bu, kültürel

arkaplanı ne olursa olsun çok az insanın değerini bildiği bir farklılıktır. Başarılı bir sanayileşme, insansızlaştırmaya eğilimli, kişisel olmayan, bürokratik, rekabetçi, sosyal ilişkilerin başarıya dayandığı bir biçim gerektirir. İslamî fundamentalizm elindeki petrol kaynakları sayesinde modernleşmenin, modern tıbbi tedavilerden gelişmiş askeri teknolojiye kadar pek çok avantajlarını elde ettiği sürece alternatif bir model olarak kalacaktır; ama bu modelin kredisi petrol rezervlerinden daha uzun değildir.

Modernleşme süreci yaşam beklentisinde, ekonomik büyümeyi maksimize ederek sağlam kazançlar elde etmiştir, bunu da sanayi öncesi toplumlardaki iki önde gelen ölüm sebebi olan yetersiz beslenme ve öldürücü hastalıkları aniden düşürerek mümkün kılmıştır. Ama ekonomik kalkınma ile yaşam beklentisinin yükselmesi arasındaki bağlantı sonunda azalmaya başladığı bir noktaya ulaşmıştır.

Postmodernleşme yaşamı sürdürme stratejilerinde bir kayma olarak görülebilir, bu kayma ekonomik büyümeyi maksimize etmeden yaşamı sürdürmeyi ve yaşam stilindeki değişimlerle refahı maksimize etmeye yönelmiştir. Modernleşme hızlı ekonomik büyümeye odaklanmıştır, bunun bir diğer anlamı yaşamı sürdürmenin ve refahı maksimize etmenin amaçlarının genişletilmesi, rasyonelleşmenin ve sanayileşmenin mümkün olduğu ilk zamanlardaki ortamlarda ortaya çıkmıştır. Ama hiçbir strateji her zaman için optimal değildir. Modernleşme dramatik olarak yaşam beklentilerinin artmasında başarılı olmuştur, ama bugün modernleşme ileri sanayi toplumlarında bunun azaltılmasına neden olmaktadır. Rekabetin üzerinde durarak, açlık riskini düşürmektedir ama psikolojik stresi yükseltebilmektedir. Öte yandan postmodernleşme ekonomik büyüme ile yumuşak bir negatif bağlantıya sahiptir. Modernleşmeden postmodernleşmeye kaymayla birlikte, değişimin yörüngesi ekonomik büyümeyi maksimize etmeden yaşam kalitesini maksimize etmeye kaydığı gözükmektedir.

Sosyal Değişimin ÇaprazBölgesel Bulguları

Çapraz bölgesel veriler sosyoekonomik değişim sürecinin anlaşılmasında zaman dizili veriye oldukça yararlı bir ektir. Yalnızca zaman dizili veriler değişimin zaman içindeki güvenilir ölçümlerini sağlamasına rağmen kullanılabilir çapraz-bölgesel verilerde kişilerin zaman ve mekandaki perspektif alanlarını oldukça genişletebilir: çapraz-bölgesel verilerin konfigürasyonu on yıllar hatta yüzyıllar boyu oluşan süreçleri yansıtabilir.

Uygun zaman dizili veriyle bağlantılı olarak yorumlandığında 43 ülkede gerçekleştirilen Dünya Değerleri Anketinde bulunan kültürel konfigürasyonlar, tutarlı ve hatta bir dereceye kadar tahmin edilebilir siyasi ve kültürel değişimin yörüngelerinin ele alınan sosyo-ekonomik kalkınmayla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yörüngeler deterministik değildir: ele alınan toplumların liderleri ve kültürel mirası o

toplumun yönünün şekillenmesine yardım eder. Ve kalkınma basit doğrusal bir biçimde hareket etmez: bütün eğilimler neticede yönelimi değiştirebilir.

Ancak hiçbir sosyo-ekonomik değişim tesadüfi ve tahmin edilemez değildir. Her toplum kendi özelliğine uyan bir yön takip eder. Bunun tersine, değişim açık bir konfigürasyon izleme eğilimindedir. Belirli kültürel özellikler kümesi, belirli siyasi ve ekonomik değişim türleriyle birlikte gider. Modernleşmenin bilinen sendromlarından olan kentleşme, sanayileşme ve eğitim düzeyinin artması, kitlesel hareketliliğin artması gibi sonuçları önceden görülebilmesini sağlar. Ve daha öncede belirttiğimiz gibi modernleşme belirli kültürel değişimlerle bağlantılıdır, örneğin geleneksel otoriteden, rasyonel-legal otoriteye kayma gibi.

Benzer şekilde, ileri sanayi toplumunun doğuşu da yüksek eğitim almanın toplumca benimsenmesiyle hizmet sektöründe çalışanların çoğalmasıyla insanların kendilerine güvenlerinin artmasıyla ve yaşamlarını sürdürme ihtiyaçlarının karşılanması sürecinin öznel refahın yüksek düzeye ulaşmasına ve postmodern değerlerin ortaya çıkmasına neden olmasıyla ve örneğin kadınlar için eşit haklardan, demokratik siyasi kurumlara kadar farklı yüklemelerin ortaya çıkmasıyla son derece yakından ilişkilidir.

Postmodernizmin ötesinde?

Her kalıcı kültür kendine uygun bir otorite sistemiyle bağlantılıdır. Ama postmodern kayma hem geleneksel otoriteden hem de devlet otoritesinden uzaklaşmadır. Otoriteye -toplum ya da devlet tarafından meşrulaştırılmasına bakmadan- önem vermedeki genel bir azalmayı yansıtır. Bu da, ileri sanayi toplumlarında hiyerarşik kurumlara güvenin azalmasına yol açar. 1981'den 1990'a kadar bütün sanayileşmiş toplumlarda idari kurumlara olan güven sürekli azalmıştır ve 1990'ların başından beride siyasi liderler bugüne kadar görülen en düşük orandaki desteği yaşamışlardır. Bu yalnızca bu liderlerin önceki liderlerden daha az yetenekli olmalarından değildir; kurumsallaşmış siyasi kurumlara olan kitle desteğinin temellerindeki sistematik düşüşü de yansıtmaktadır.

Bu gibi eğilimler sonsuza kadar süremez. Siyasi sistem bunu ya bazı içselleştirilmiş destek ölçümleri geliştirerek adapte eder ya da siyasi sistem çöker ve yerine yeni bir siyasi sistem kurulur. Sonuçta, ortaya çıkan ve süren bir sistem, bazı etkili meşrulaştırma formülleri bulan sistemdir. Bu formül, her ne olursa olsun, post-post-modern siyasetlerin ortaya çıkışına işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- BASANEZ, M. , (1993) "Protestant and Catholic Ethics: An Empirical Comparison". Paper presented at conference on "Changing Social and Political Values: A Global Perspective", Complutense University. Madrid. 27 September-1 October.
- BELL, D. , (1973), **The Coming of Postindustrial Society**, New York: Basic Books.
- DEUTSCH, K. W. , (1961), "Social Mobilization and Political Development", **American Political Science Review**, 55. pp. 493-514.
- INGLEHART, R. (1990), **Culture Shift in Advanced Industrial Society**. Princeton: Princeton University Press.
- INGLEHART, R. ; ABRAMSON, P. , (1994), 'Economic Security and Value Change'. **American Political Science Review**, 88, 2, pp. 1-18. June, 336-54.
- INGLEHART, R. ; NEVITTE, N. ; BASANEZ, M. , (Basılıyor). **Cultural Change and North American Integration**.
- INGLEHART, R. , (Basılıyor). **Modernization and Postmodernization: Cultural Economic and Political Change in 43 societies**.
- INKELES, A. ; DIAMOND, L. , (1980), "Personal Qualities as a Reflection of National Development". In F. Andrews and A. Szalai (eds.), **Comparative Studies in Quality of Life**. London: Sage.
- INKELES, A. ; SMITH, D. (1974), **Becoming Modern: Individual Change in Six Developing Countries**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- LERNER, D. , (1958), **The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East**. New York: The Free Press.
- LINDBLOM, C. , (1977), **Politics and Markets: The World's Political-Economic Systems**. New York: Basic Books.
- LIPSET, S. M. , (1960), **Political Man**. New York: Doubleday.
- MEADOWS, D. H. et al. , (1972), **The Limits to Growth**. New York: Universe.
- PUTNAM, R. D. (with R. Leonardi and R. Nanetti), (1993), **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**. Princeton: Princeton University Press.
- ROSTOW, W. W. (1961), **The Stages of Economic Growth**, Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHUMACHER, E. F. , (1973), **Small is Beautiful: Economics as if People Mattered**. New York: Harper and Row.

Ronald F.Inglehart

- SCHUMPETER, J. , (1947), **Capitalism, Socialism and Democracy**. 2nd edn, New York: Harper and Brothers.
- SOMBART, W. , (1913), **The Jews and Modern Capitalism**. London: Fisher, Unwin.
- WEBER, M. (1904-1905), (1958), **The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism**, New York: Scribner's
- WILSON, R. W. , (1992), **Compliance Ideology: Rethinking Political Culture**. Cambridge, England: Cambridge University Press.